
NYTT OM RUNER

Meldingsblad om runeforskning

Nytt om runer: Meldingsblad om runeforskning Nr. 19 (2004, publ. 2006)

INNHold

<i>Nytt om runer</i> , nittende årgang	3
Arbejdet ved Runologisk Laboratorium, København	4
Die Runenarbeit am Seminar für deutsche Philologie (ehemals Arbeitsstelle: Germanische Altertumskunde), Göttingen	11
An Inscribed Lead Plaque from Holm St Benets, Norfolk	14
Arbeidet ved Runearkivet, Oslo	16
Verksamheten vid Runverket i Stockholm	19
The <i>Fupark</i> and its Further Developments in Individual Linguistic Traditions, Eichstätt, 20–24 May 2003	31
Runor och namn [1]: Ett heldagsseminarium om namn i nordiska runinskrifter, Uppsala, 10 maj 2003	34
The Kensington Runestone on Exhibition in Sweden	35
Runic Bibliography for 2003	37
Supplements to the Runic Bibliographies for 2000 to 2002	56
Addresses of Centres for Runic Research	59

Nytt om runer: Meldingsblad om runeforskning

ISSN: 0801-3756 www.khm.uio.no/runenews

Redaktør/Editor: James E. Knirk

Medredaktører/ Michael Lerche Nielsen

Co-editors: K. Jonas Nordby
Henrik Williams

Adresse/Address: Nytt om runer, c/o Runearkivet
Kulturhistorisk museum, UiO
Postboks 6762 St. Olavs plass
N-0130 Oslo, Norge/Norway

e-mail: james.knirk@khm.uio.no

Nytt om runer, nittende årgang

Med dette foreligger den nittende årgangen av *Nytt om runer*, to år forsinket. Redaksjonen beklager forsinkelsen, som har forplantet seg siden den årlige utgivelsen av meldingsbladet kom like langt på etterskudd i 2003. Det har foreløpig ikke vært mulig å innhente forsinkelsen, men det ser nå likevel ut som om årgang 20 for 2005 kan komme ut på våren eller til sommeren 2007, bare halvannet år forsinket.

Runebibliografien er fortsatt det som tar mest tid for redaktøren. Redaksjonen ber innstendig om at runeforskere og andre kolleger rapporterer inn egne artikler, og gjerne også andres artikler av runologisk interesse. Send gjerne et eksemplar, et særtrykk eller en lyskopi av arbeidet til Runearkivet. Redaksjonen i *Nytt om runer* takker på forhånd.

I 2003 ble det gjort flere interessante funn i Danmark (særlig blyamuletter) og Sverige (steinfragmenter og også tretrissa fra Sigtuna, egentlig funnet i 2000). Funnet av en blyplate med skandinaviske runer fra Holm St Benets i England må betraktes som en liten sensasjon. I tillegg kommer enkelte funn fra Norge og Tyskland.

Tross mange fine nyfunn av epigrafiske runeinnskrifter må to ark med runer skrevet i henholdsvis 1883 og 1885 av brødrene Carl Emil og Edward Larsson fra Dalarna i Sverige utropes til årets funn. Kensingtonsteinen fra Minnesota var på utstilling i Stockholm, og et intervju om den i svensk radio satte forskeren som arbeidet med disse dokumentene, på rett spor: Arkene viser et dalrunealfabet med flere runetegn som er svært like de spesielle runetegnene på Kensingtonsteinen, dessuten viser de pentadiske sifre, som på Kensingtonsteinen. Dermed kunne Kensington-runene identifiseres som klart tilhørende en moderne runetradisjon som var kjent i Sverige på 1880-tallet (se Henrik Williams' presentasjon på s. 35–36).

Illustrasjonen på omslaget i år er Carl Emil Larssons ark fra 1883. Redaksjonen takker Staffan Lundmark ved Dialekt-, ortnamns- og folkminnesarkivet i Umeå (DAUM) for å ha stilt illustrasjonen til rådighet.

Redaktøren

Arbejdet ved Runologisk Laboratorium, København

Nyfund fra Danmark 2003

Arbejdet med nyfundene har været præget af samarbejdet med de to ph.d.-stipendiater, der har været knyttet dels til Nationalmuseet, dels til det runecenter, der med Michael Lerche Nielsen som leder fra 1. marts 2003 blev etableret på Københavns Universitet, Afdeling for Navneforskning. Det er derfor de to stipendiater; Lisbeth M. Imer og Rikke Steenholt Olesen, som efter at have arbejdet intenst med genstandene, har skrevet om nyfundene fra 2003; samtlige tegninger er lavet af Lisbeth M. Imer. Michael Lerche Nielsen, som deltog i undersøgelsen af en runemønt, har skrevet afsnittet om den. På grund af de efterhånden mange fund fra Bornholm er vi af praktiske grunde gået over til at navngive runeindskrifterne efter fundsted i stedet for sogn.

I 2003 blev fire runeindskrifter undersøgt i Runologisk Laboratorium. Desuden indkom der meddelelse fra arkitekt Knud Fuusgaard om tilstedeværelsen af såkaldte tømmer-runer i Oddum (Ådum) kirke. Runerne er ikke bedømt in situ, og der foreligger ikke en dendrokronologisk datering af tømmeret. Fotos af runerne kan ses på Knud Fuusgaards hjemmeside: <<http://www.fuusgaard.dk/Ådum%20Kirke,%20Runer.htm>>.

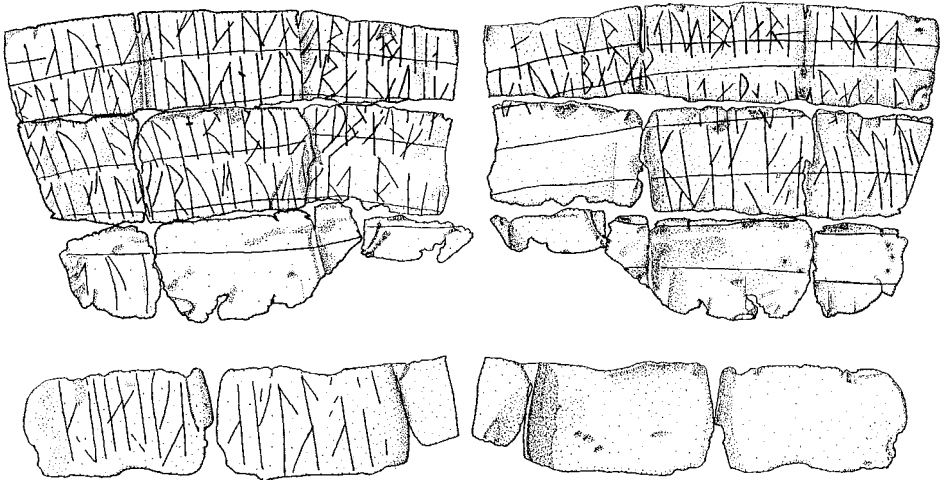
LILLE MYREGÅRD BLYAMULET

Det lille sammenfoldede blystykke er fundet med metaldetektor på Lille Myregårds mark i Nylarsker Sogn på Bornholm (Bornholms Museum 233x136, Nationalmuseet D 252/2003). I sammenfoldet tilstand målte amuletten $2,4 \times 1,4 \times 0,3-0,4$ cm og runerne ca. 1,3 cm. Efter udfoldningen, foretaget af konserveringstekniker Peter Henrichsen, består amuletten nu af ni stykker af varierende størrelse. Amuletten viste sig at være lavet af to dele; en udbanket plade, som har været foldet sammen først, og en strimmel viklet omkring den sammenfoldede plade. Overfladen er gulbrun og korroderet, mens den del af amuletten, som har været indkapslet, er godt bevaret. Læsningen var vanskelig på grund af runeaftryk efter den stærke sammenpresning. Pladen (I) er beskrevet på begge sider (A og B) i flere linjer opdelt af rammestreger, som dog kun delvis er

respekteret. Strimlen (II) har udgjort både for- og bagside på amuletten og bærer kun runer på ydersiden. Udfoldet måler den 55 mm i længden, mens pladen måler 55–60 mm i bredden og 28–42 mm i højden.

Der er brugt ensidige former af **a**, **n** og **t**. **o**-runerne er også ensidige med venstrevendte bistave. Der er brugt flere stungne runer: **e**, **g** og **p**. Kors er brugt som begyndelsesmarkører/skilletegn. Sproget er latin. For latinsk *c* er brugt **k**-rune. **æ**-rune optræder både for latinsk *e* og *a* tilsyneladende med nogen inkonsekvens, men runeristeren må have været grundigt skolet i såvel runeskrift som latin.

Indskriften lyder ordopdelt:

Lille Myregård blyamulet (1:1).

IA:

+ aue sanktisimæ maria kra?ia
blena tominus tekum bænaetik
tā tu in mulieribus æp bænae
tiktus fruktus ?æntriṣ
tui

IB:

+ inkr??tus patær + inmæn
sus pætær ??tærnus bat?r
gāla ākla | a?lāla??

II: kala a?la | aglāla??

+ *Ave sanctissima Maria, gratia plena. Dominus tecum. Benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui.* + *Increatus pater* + *Immensus pater* + *Aeternus pater. Gala agla agla laga. Gala agla agla laga.*

Translitteration og normalisering er gengivet i henhold til den udfoldede amulet. De to *Agla gala laga*-formler (IB og II) er imidlertid delt, så sekvenserne før den lodrette streg i translitterationen vender på hovedet i forhold til resten af indskriften, jf. tegningen. Forklaringen er, at disse sekvenser må være indridset efter sammenfoldningen af pladen, og efter at strimlen er viklet om. Rækkefølgen har således snarest været *Agla laga gala agla*. IA indeholder et komplet *Ave Maria* udvidet med superlativen *sanctissima*. IB indledes med en formel baseret på en sekvens af den athanasianske trosbekendelse. En enkelt runeparallel hertil findes i materialet fra Bergen (B 619), og lignende formuleringer forekommer i senmiddelalderlige lægebøger.

Lille Myregård-amuletten indskrifer sig i rækken af kristne amuletter fra middelalderen, som i forvejen er stærkt repræsenteret på Bornholm. På baggrund af runeformerne kan indskriften dateres til højmiddelalderen.

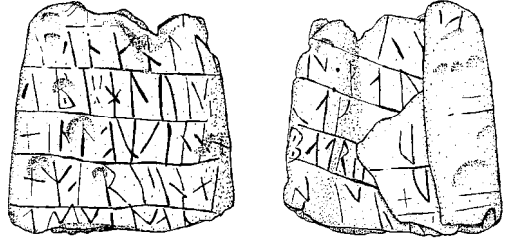
DALGÅRD BLYAMULET

Dalgård blyamulet består af en lille runebeskrevet blyplade, som er fundet med metaldetektor på Dalgårds marker, Borbjerg Sogn i Vestjylland (Holstebro Museum 20.087x45, Nationalmuseet D 15/2003). Blyamuletten måler ca. 2,2 cm i højden og ca. 2 cm i bredden. Amuletten er foldet som en harmonika og er efterfølgende blevet klemt godt sammen. Der er bidemærker i overfladen. Kanten af amuletten er noget medtaget, men det kan se ud som om, amuletten er udskåret af en større runebeskrevet plade uden hensyntagen til skriften.

I den side hvor amuletten er tykkest, er der i alt fire lag, og tykkelsen er ca. 4 mm. Blyet er korroderet og skrøbeligt, og konserveringstekniker Peter Henrichsen har vurderet, at det er ikke muligt at folde stykket ud. Runerne er relativt tydelige og måler i gennemsnit ca. 5 mm i højden. Der er tekst på begge sider af pladen.

Side A (| markerer ombuk):

?a— | ?f??—? | —nm—
 — | ?ānkælu | ?:kau—
 — | api?hlu?? | ?tk—
 — | +innominæ+ | patri?—
 — | +mariciae+? | ???rr—
 — | ????????—

Dalgård blyamulet (ca. 3:2).

Side B (op-ned og indenfor sidste del af side A linjerne 3–5):

—??
 —u+
 —u

Enkelte tegn er vanskelige at identificere. Således eksempelvis tegnene translittereret **i?** i linje 3 på A-siden, der alternativt kan tænkes at udgøre én rune, muligvis **s**. Tilsvarende kan runefølgen translittereret **ici** i linje 5 alternativt læses **it**, da stregen læst som en **c**-rune (kortkvist-**s**) kan være en bistav tilhørende efterfølgende hovedstav, jf. tegningen. Indskriften indeholder ingen sikre **s**-runer af langkvisttype.

A-sidens linje 4 kan, på trods af usikkerhed i læsningen ved ombukningerne, tolkes sikkert og normaliseres *In nomine Patri[s]*. Der er ikke brugt kortkvist-**s**, og det ser ud til, at risteren anvender en sen, spejlvendt variant af **æ**-runen, hvor bistaven går øverst fra venstre ned mod højre.

Der kan således være tale om begyndelsen af den velkendte indledning eller afslutning på talrige latinske velsignelser eller besværgelser, som fremsiges sammen med at der gøres korsets tegn: ”I Faderens, [Sønnens og Helligåndens] navn”, men resten af indskriften er muligvis ikke meningsgivende.

GYLDENSGÅRD BRONZEAMULET

Det lille aflange bronzestykke er fundet med metaldetektor på et boplagsområde fra sen vikingetid/tidlig middelalder syd for Gyldensgård, Østermarie Sogn på Bornholm (Bornholms Museum 3195x3, National-

museet D 272/2004). Stykket er 6 cm langt, 1,1–1,3 cm bredt og 2–3 mm tykt og afrundet i den ene ende. Kanterne er meget slidte, og overfladen er ujævn og hullet.

Bronzestykket er på begge sider opdelt af en rammestreg i to rune-linjer med en runehøjde på ca. 5 mm. Afstanden er stor mellem de svage tegnspor, der også er påfaldende brede. Det kan ikke afgøres, på hvilken side indskriften begynder. Der er tendens til gentagelse af de samme tegn, især **m** og et stort kryds (kors?).

Side A:

—

þrhu—

Side B:

mþ×—

+**a**×**mr**u—???

Gyldensgård bronzeamulet (1:1).

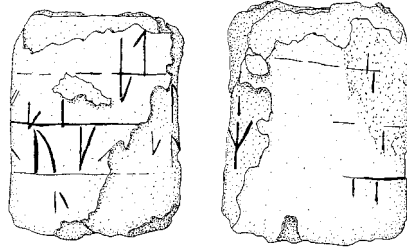
Indskriften har næppe været sprogligt meningsgivende, men tjent et magisk, ondtafværgende eller lægende formål i sen vikingetid eller tidlig middelalder.

SANDEGÅRD BLYAMULET

Den sammenrullede og fladtrykte blystrimmel er fundet med metaldetektor vest for Sandegård, Povlsker Sogn på Bornholm og måler 2 × 1,5 × 0,7 cm (Bornholms Museum 2770x93, Nationalmuseet D 166/2004). Amuletten består af flere lag, men en udfoldning er iflg. konserveringstekniker Peter Henrichsen ikke mulig. Selv om amuletten er meget medtaget, er der ingen tvivl om, at der er tale om en runeamulet. Ved undersøgelsen brækkede et lille stykke af amuletten løs, og herved blev det klart, at der var ristet runer på begge sider af blystrimlen, inden den blev foldet sammen. Runerne måler 4–5 mm og er adskilt af tre tværgående rammelinjer.

Side A:

—? | **it??**—
 —? | **f??k—u?**—
 —? | **nu^k?**—?um—
 —?? | **u**—

Sandegård blyamulet (ca. 3:2).

Det er kun ganske få runer, der kan læses med sikkerhed. Sekvensen **u?** i linje 2 og **?um** i linje 3 er synlige pga. afskalning, og hører til et underliggende lag. Runerne giver ikke tilstrækkelige holdepunkter for bestemmelse af sprog endsige tolkning.

RUNEMØNT HAUBERG TYPE 32A

Sommeren 2003 blev der fundet en runemønt af Hauberg type 32a i Danelund, sydvest for Ribe, fundnummer ASR (Den Antikvariske Samling i Ribe) 1734. Prægningen på reversen (bagsiden) af den nye mønt er skæv i forhold til sølvblanketten, og møntprægernavnet er derfor beskadiget. Indskriften læses: **+su?in:?or?ii**. Kvistene på den gennemstregede **o**-rune peger opover mod højre, hvilket ikke er almindeligt. Som ordskilletegn anvendes en trekant med prikker. Indskriften er, som det ofte er tilfældet, stærkt forvansket.

Den nyfundne mønt er præget af møntprægeren *Svén*, der kendes fra den nærtbeslægtede DR Mønt 89, se også Erik Moltke, "De danske runemønter og deres prægere", *Nordisk numismatisk årsskrift* 1950, 1–56, nr. 293. Der er ikke stempelidentitet mellem den nye mønt og det gamle fund, så der er tale om en ny type. Runerne udfyldt **[p]or[b]i** er opfattet som en forkortet skrivemåde af *Þorbiorn*.

Færøerne

FROÐBA-STENEN

I foråret 2003 lykkedes det at genfinde og identificere en sten med runer, som i 1823 blev sendt til Oldsagssamlingen i København (Nationalmuseet CMXXXVI). Den ret irregulære sten, ca. 68 (maksimalt 75) × 20

× 35 cm stammer fra den gamle, nedrevne kirke i “Frodebø”, Froðba på Suðroy, hvor den sad tæt ved indgangen. På forsiden findes en række svage indridsninger, deriblandt mellem kors og bomærker nogle 5–6 cm høje runer i forskellige grupper: **ljni**, **?arkr**, **ṭaj**. På den tilstødende over-side står **fu** med 2–3 cm høje runer. De graffiti-agtige indridsninger er antagelig blevet til gennem en lang periode, mens stenen sad i kirke-muren.

Arbejdet i øvrigt

I anledning af Nationalmuseets udstilling: “Sejrens Triumf” tog Marie Stoklund de tidligste runefund fra dansk område op, men arbejdede i øvrigt videre bl.a. med Bække-Læborgstenene og Jelling-komplekset. Som led i projektet “Danske Runeindskrifter” begyndte (fra 1. marts) arbejdet med at skabe en alment tilgængelig, opdateret database over samtlige danske runeindskrifter (bortset fra brakteater og mønter). I tilknytning til projektet begyndte Rikke Steenholt Olesen 1. november på et ph.d.-projekt, “Danske runeindskrifter fra middelalderen, leksikografisk, onomastisk og sproghistorisk belyst”. For midler fra Kulturministeriet oprettedes endelig ved årets udgang et ph.d.-projekt på Nationalmuseet for at sikre den faglige kontinuitet. Det blev besat med Lisbeth M. Imer. Desuden lykkedes det at opnå støtte til scanning af Runologisk Laboratoriums billedsamling som led i et større digitaliseringsprojekt vedrørende Nationalmuseets fotografier.

Seniorforsker, fhv. museumsinspektør Marie Stoklund
Runologisk Laboratorium, Nationalmuseet

Lisbeth M. Imer, Danmarks Middelalder og Renæssance
Nationalmuseet

Rikke Steenholt Olesen, “Danske Runeindskrifter”
Afdeling for Navneforskning, Københavns Universitet
Njalsgade 136, DK-2300 København S, Danmark

Die Runenarbeit am Seminar für deutsche Philologie (ehemals: Arbeitsstelle für Germanische Altertumskunde), Göttingen

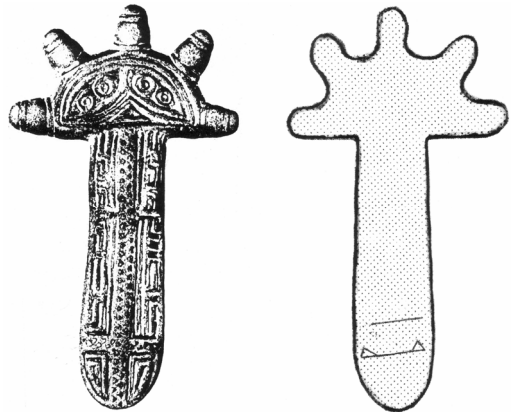
Neufunde 2003

Für das Jahr 2003 ist die Meldung nur eines sicheren Runenfundes zu verzeichnen. Hinzu kommt die Anzeige eines Tierknochens mit Zeichen, die möglicherweise Runen darstellen aber wohl unbestimmbar bleiben.

5-KNOPF-BÜGELFIBEL AUS HÜFINGEN „AUF HOHEN“ GRAB 336 (Museum für Ur- und Frühgeschichte, Freiburg)

Beim Nachrestaurieren einer bereits 1976 geborgenen, silbernen, vergoldeten 5-Knopf-Bügelfibel von 7,9 cm Länge aus Grab 336 (Inventar-Nr.: 336/13) vom Gräberfeld „Auf Hohen“ in Hüfingen kamen auf der Fußplatte zwei Runen zum Vorschein. Als solche erkannte sie Karl Banghard M.A., der auch Silikonabgüsse der runentragenden Partie nach Düsseldorf schickte. Nach Göttingen wurde der Runenfund durch Prof. Dr. Gerhard Fingerlin mitgeteilt.

Es handelt sich zum einen um die 13,5 mm hohe, rechtsläufige Rune **b** – in der für die Runeninschriften der Alemannia typischen Form mit zwei weit voneinander distanzier-ten Winkeln – und zum anderen um die Rune (?) **i**, die der **b**-Rune im Abstand von 7 mm von deren Stab aus gemessen folgt. Ob die Zeichen zusammen zu lesen oder einzeln stehend zu sehen sind, läßt sich nicht sagen. Sprachlich ergeben sie kein sinnvolles Wort, außer dem adjektiv oder Ad-

5-Knopf-Bügelfibel aus Grab 336 von Hüfingen „Auf Hohen“. (M 2:3). Photo: Landesdenkmalamt Baden-Württemberg. Skizze: Peter Pieper und Pia Rosendahl.

verb althochdeutsch *bi* (mit kurzem oder langem *i*) ‚nahe‘ bzw. der Präposition ‚bei‘ oder dem gleich lautenden Praefix, das bei Substantiven und Verben vorkommt. Da über Abkürzungen oder gar Nameninitialen zu wenig bekannt ist, scheidet dergleichen Möglichkeiten vorerst aus. Das Frauengrab bietet ein „hochkarätiges Inventar“, zu dem u.a. neben dem Bügelfibelpaar ein Paar S-Fibeln, eine Zierscheibe, Perlenhalskette und ein Glasbecher gehören. Ein erster Datierungsvorschlag von G. Fingerlin besagt „ca. Mitte 6. Jahrhundert, evtl. auch etwas früher, Zeit der Grablegung frühestens ca. 570 n. Chr.“.

Auf der zweiten Bügelfibel befinden sich an etwa der gleichen Stelle der Fußplatte z.T. lineare Kratzspuren, die aber keine Runenformen ergeben. Von besonderem Interesse ist der oben beschriebene Neufund, weil aus dem Hüfingener Gräberfeld „Auf Hohen“, und zwar aus dem Frauengrab 318, auch zwei goldene Brakteaten mit den Inschriften **alu** und **ota** stammen (s. *Nytt om runer* 12 für 1997 (1998), 18).

RINDERMETATARSUS, SAMMLUNG BOY ERICHSEN, NORDSTRAND

Der Kulturhistoriker Prof. Dr. Hans Peter Duerr zeigte 2003 brieflich in Göttingen einen „Schlittknochen“ aus der Privatsammlung des Bauern Boy Erichsen, Nordstrand, Schleswig-Holstein, an, „den er im Rungholtwatt nördlich von Südfall gefunden hat“. Im Mittelbereich des Schaftes vermutete er Runen, bat aber um fachlichen Rat. Im Frühjahr 2005 gelangte der Knochen zur näheren Untersuchung nach Düsseldorf. Es handelt sich offenbar um den Mittelfußknochen (Metatarsus) eines kleinwüchsigen Rindes, wie es etwa in der Eisenzeit, aber auch noch im Frühmittelalter als Haustier gehalten wurde. Der 17,4 cm lange, 146,95 g schwere, gräulichbraune, in seiner Mittelzone bis rehbraune Knochen befindet sich in einem beachtlich kompakten, subfossilen Zustand, wie er dem Erhaltungsstatus vergleichbarer Tierknochenfunde aus den Ausgrabungen in Wurten im deutschen und niederländischen Nordseeküstenbereich entspricht. Feine Schnittspuren im Bereich des distalen und proximalen Gelenkes bezeugen, dass es sich hier um einen Küchenabfall „antiker“ Absetzungsart handelt, der im Gegensatz zur heute üblichen Fleischereipraxis die Erhaltung des ganzen Knochens anstrebt, um Rohmaterial für Weiterverarbeitungszwecke nicht im Vorfeld

Rindermetatarsus mit Zeichen, Sammlung B. Erichsen, Nordstrand. (M 1:2). Skizze: Peter Pieper.

durch Zerhacken, Zersägen o.ä. zu zerstören. Rindermetatarsen wurden so beispielsweise bevorzugt als Rohlinge für Waffen- und Werkzeuggriffe, Kämme und in der Tat auch Keitel-, Kufen- oder Schlittknochen genutzt, doch zeigt der vorliegende Knochen keinerlei Spuren eines solchen Gebrauchs. Die augenfälligen Kerben in der Schaftmitte lassen wirklich schon auf den ersten Blick an eine inschriftliche Absicht denken, doch dürfte es aufgrund der größeren Ausplatzungen im Kompaktabereich schwierig, wenn nicht gar unmöglich sein, die mutmaßliche Inschrift zu rekonstruieren. Die Schäden selber sind zweifellos alt, denn sie zeigen deutliche Kennzeichen intensiver Lagerungsveränderungen (Verwitterung), wie Oberflächenusurierung und sekundäre Mineralisation durch Eisenoxidverbindungen. Doch wurden diese Zeichen nicht wie gewöhnlich geritzt, sondern – überwiegend von oben, z.T. aber auch von der Seite – in den Knochen eingeschlagen. Die Raumverteilung legt eine relativ gleichmäßige Folge von ein- und zweistabigen Zeichen nahe (2-1-2-1-2-2-1-1-1). Interessanterweise faßte bereits Duerr das (so gesehen) fünfte Zeichen offenbar als **d**-Rune auf; zudem erinnert die Form des – rechtsläufig gelesen – ersten Zeichens spontan an die Spitzdachform der **u**-Rune.

Jeder Versuch einer Interpretation der „Rungholtknochen-Zeichen“ bleibt spekulativ, zumal Bauer Erichsen angibt, sein Vater habe das Stück bei einer seiner Wanderungen im Watt gefunden, als er (Boy) noch ein Junge war. Somit handelt es sich um einen Lesefund. Die Zeichen sind vielleicht als *probationes pennae* o.ä. anzusehen.

Prof. Dr. Klaus Düwel
Seminar für deutsche Philologie
Universität Göttingen

Dr. Peter Pieper
Institut für Rechtsmedizin
Universität Düsseldorf

An Inscribed Lead Plaque from Holm St Benets, Norfolk

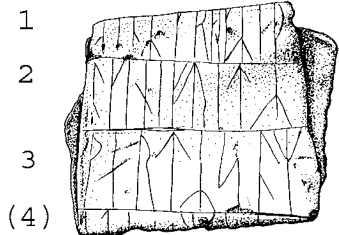
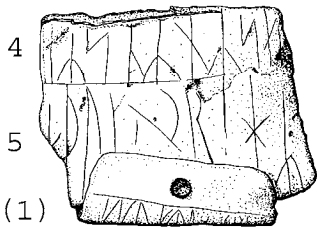
In January 2003, the discovery of a folded lead sheet in the upcast soil of a molehill at the site of the abbey of St Benet at Holm, Norfolk, was reported to Norfolk Museum and Archaeology Service. It was recognized that the item bore a runic inscription. The site is that of a Late Anglo-Saxon Benedictine monastery, apparently founded c. A.D. 1020 although there are, as usual, later tales of earlier predecessors (see Tim Pestell, *Landscapes of Monastic Foundation: The Establishment of Religious Houses in East Anglia, c. 650–1200*, Anglo-Saxon Studies 5 (Woodbridge 2004), esp. pp. 142–46).

The lead sheet is an elongated trapezoid c. 66 mm long, 25 mm wide at the narrow end and probably originally about 40 mm wide at the now incomplete broader end. It is about 1 mm thick. It has a carefully made perforation 3 mm in diameter in the centre of the narrow end. It has been folded three times, quite deliberately: once nearly in half, and then with the short overlapping length of the narrow end turned over again. The perforation implies that it was once nailed on to some other object, presumably wooden. The upper row (row 1) of the inscription is laid out neatly below this hole, suggesting that it was present when the plaque was nailed on to something and before folding, although it could have been added later. It is also impossible to be sure that runes are inscribed only on one side of the sheet, but it is again not unlikely that it was deliberately folded with the one inscribed side facing outwards.

The inscription was examined by David Parsons and myself on the same day in February 2003, first separately, then together for us to compare and discuss our readings. The degree of disagreement between us was small, and limited to cases where we could both easily recognize how what is on the object creates uncertainty. The runes are apparently to be identified as Scandinavian long-branch runes. The rune at the beginning of row 3 looks most like an Anglo-Saxon \mathfrak{P} , *wynn*, although runes in rows 1 and 5 that can be identified as \mathfrak{b} , *thorn*, also have the bowl very close to the top of the main stave. In the middle of row 5 there is an enigmatic space, or a similarly enigmatic very broad rune (indi-

cated with long underlining in the transliteration below). What could be identified as a short-twig s, ' , appears later in this row.

I offer my own transliteration of the runes below, together with a drawing of the object by Tim Pestell. The drawing of the runes themselves in this figure has been emended in two places in row 2, in accordance with the full agreement between the independent readings of myself and David Parsons. We are quite unable to make any sense of the inscription. It seems reasonable to suggest that it is a further example of the type of amuletic/protective use of bamboozling runic text that has been studied recently in particular by Klaus Düwel (“Mittelalterliche Amulette aus Holz und Blei mit lateinischen und runischen Inschriften,” in *Das archäologische Fundmaterial II*, Ausgrabungen in Schleswig: Berichte und Studien 15 (Neumünster 2001), pp. 227–302, esp. 256–77) and Rikke Steenholt Olesen. If so, it is particularly interesting that it was found at the site of a Benedictine abbey, although many such finds in Scandinavia are associated with churches. The dates suggested for similar items there continue through the 11th century and well beyond. We have, however, no firmly datable context for the deposition of the St Benets piece.

**?kkofrukrmp
okinifuitr
wartrsom
irsornrs?
?þu__r?hr**

John Hines, School of English Studies
University of Wales, P. O. Box 94
Cardiff CF1 3XB, Wales

Arbeidet ved Runearkivet, Oslo

Nyfunn og nyregistrering 2003

I 2003 ble det registrert to nye runeinnskrifter i Norge. Den første, fra Sør-Trøndelag, ble rapportert inn til Aslak Liestøl allerede i 1970, men er aldri blitt registrert og var ikke kommet inn i systemet i arkivet. Den andre, fra Nordland, er et arkeologisk nyfunn. Begge innskriftene er allerede blitt trykt av kollegaer i Trondheim.

A371 TYDAL KIRKE, SØR-TRØNDELAG, BENKEVANGE

Tydal kirke i Sør-Trøndelag er en trekirke fra 1696, ombygd i 1880-årene. Da den gamle kirken ble revet på slutten av 1600-tallet, ble det av inventaret tatt vare på to middelalderske benkevanger med utskjæringer. Vangene er ca. 2,3 m høye og er blitt malt i seinere tid; benkesetet er forsvunnet. Vangene var tidligere montert i koret, men henger siden restaureringen av kirken for 35 år siden på veggen i våpenhuset.

Det var Ola Grefstad, nå ved Trøndelag folkemuseum på Sverresborg, Trondheim, som i 1970 utførte Riksantikvarens restaureringsarbeid i kirken. Han ble oppmerksom på runer på den ene benkevangen og rapporterte innskriften, med tegning, til Aslak Liestøl i Runearkivet, men Liestøl fikk aldri tid til å undersøke funnet, og innskriften forble udokumentert. Grefstads brev og tegning er i mellomtiden forsvunnet fra Runearkivet, mens Liestøls svar i seinere tid er blitt registrert i arkivet som “ubekreftet rapport” av en runeinnskrift. Runene var likevel etter 1970 kjent i lokalmiljøet, og da Karin Fjellhammer Seim besøkte Tydal museum sommeren 2003, stusset hun over opplysninger i utstillingen om en ellers ukjent og utolket innskrift på 21 runer som skulle befinne seg i Tydal kirke. Hun varslet Runearkivet, undersøkte så originalen i mai 2004 og trykte samme år artikkelen “Runeinnskrifter i Tydal kirke” i *Spor* 19.2 (nr. 38, 2004), 28–30. Seim leste: **iæm psæfyln fur*isken fu**, noe hun vanskelig kunne få mening ut av. Hun spekulerte på om dette eventuelt kunne tolkes som håndverkernesignatur, helst med **iæmps** som tilnavn (?) for å angi tilhørighet til det nærliggende Jemtland, en jemtlanding. Hennes videre spekulasjoner har ikke brakt oss noe særlig videre.

Runene er skåret med kniv langt nede på forkanten av venstre benkevange (om man sitter i setet) på et delvis overmalt parti. Innskriften starter ca. 53 cm over foten, løper nedover og slutter ca. 28 cm fra foten; den er altså ca. 25 cm lang. De ca. 22 mm høye runene dekker litt under halvparten av kanttykkelsen på ca. 5 cm; de løper med basis langs kanten. Plasseringen er merkelig. Innskriften har vært langt nede mot gulvet og under benkesetet, altså ikke lett synlig da benken var intakt.

Lesningen er: **iamias:afyln ** furbisken fu**

Det er flere andre riss, knivstikk o.l. på forkanten av benkevangen, og i begynnelsen av innskriften kan det være noe usikkert hva som er del av et runetegn og hva som er linjer i en innrisset tegning. Derav kommer de usikre lesemåtene (som til dels avviker fra Seims lesning). R. 1–3 står litt tettere sammen enn de andre tegnene, og det er et lite mellomrom etter dem. De og det neste tegnet krysses av en horisontal strek, som synes å være del av en tegning; en langsgående sprekk krysser r. 3–10. R. 2, 5 og 6 langkvist-**a** kunne alternativt leses som **æ**, men r. 10 og 19 **n** har langkvistform, noe som kunne tilsi at langkvistform av **a** er å foretrekke. R. 3 **m** har en litt merkelig form, mer som en **x** øverst på kvisten. Det som Seim leser som r. 4–5 **ps**, leses her som **i** og en binderune **as** krysses av en tegningsstrek. (Merk at **a**-kvisten i binderunen også kunne være en del av tegningen, og innskriften alternativt leses: **iamis**.) R. 5 og 16 **s** er høy-**s**, dvs. også dette tegnet har langkvistform. Interpunktjonstegnet er noe usikkert siden det er flere andre stikk med kniven forskjellige steder langs innskriften. De mindre tegnene gjengitt med ****** kan ikke betraktes som runetegn (se avtegning). R. 12 **u** i **fur** har et rundt hull midt i tegnet, men hullet er nok ikke et knivstikk, men kanskje et markhull. R. 12–14 er skadet nederst, men lesningene er sikre, også lesning av r. 14 **b**, der en rest av den nederste delen av nederste bøyle kan skimtes. Dette tegnet har et lite snitt nedover til venstre øverst på staven, men snittet er så kort at det ikke synes å være tale om en binderune. Det er et tomrom på ca. 7–8 cm før de to siste runetegnene.

Det eneste som gir umiddelbar mening her, er **fu** til slutt, de første to tegnene i futharken (eller en gjentakelse av begynnelsen av **furbisken**?).

Trass i iherdige forsøk har det ikke latt seg gjøre å lese ut noen fornuftig mening av innskriften.

Benkevangene er blitt datert kunsthistorisk av Erla B. Hohler, basert på treskurden (ranker, gotiske blader og drake), til 1200–1300-tallet (se utstillingskatalogen *Kirkja ok kirkjuskrúð: Kirker og kirkekunst på Island og i Norge i middelalderen*, Oslo/Reykjavík 1997, s. 114).

A372 HORVNES (ALSTAHAUG, NORDLAND), BEIN/KAM(?) -FRAGMENTER

Høsten 2003 ble en gravrøys fra eldre jernalder gravd ut på Horvnes på vestre nordspiss av øya Alsten i Alstahaug kommune, Nordland. Det var et gravgjemme omtrent midt i røysa, og de fleste funn kom derfra eller lå like inntil, bl.a. 29 perler og mange beinfragmenter, flere av dem dekorert med linjer og sirkler og de fleste av dem opplagt deler av forskjellige kammer. Gravrøysa var trolig en kvinnegrav og er datert til 500-tallet (se Birgitta Berglund, “I skyggen av Sandnes – graven forteller”, *Spor* 20.2 (nr. 40, 2005), 10–14).

På noen av beinfragmentene i funn-nr. T.22926/96–98 fant man runer, nemlig et lite stykke av nr. 96 og stykket som utgjør hele nr. 97. Fragmentene representerer sannsynligvis rester av en kam. De to fragmentene passer til hverandre, og målene for dem sammensatt er $30 \times 5/6 - 8 \times 1 - 2$ mm (funn 96 er 12 mm lang, 97 er 19 mm lang). Bruddet går over r. 2 a.

Innskriften, som er skrevet med eldre runer, leses:

aallu—

Bruddet nederst på langs har tatt med seg foten av alle runene. De er nå 5 mm høye, men var sikkert noe høyere. På grunn av dette ser også kvisten på r. 4 I litt ekstra lang ut nå.

Dette kan tolkes som en fordobling av formelordet *alu* (kanskje ‘hell og lykke’, velkjent fra eldre runeinnskrifter) – altså med hvert runetegn skrevet to ganger: **aallu[u]**. Det ble ikke funnet flere beinfragmenter med runetegn i røysa, så innskriften har trolig ikke vært lengre. Se ellers Jan Ragnar Hagland, “Oppsiktsvekkjande nytt runefunn”, *Spor* 20.2 (nr. 40, 2005), 16–17.

James E. Knirk, Runearkivet
Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo

Verksamheten vid Runverket i Stockholm

Nyfynd 2003

Under 2003 har Runverket registrerat och dokumenterat fyra runinskrifter. Det gäller ett nyfunnet runben från Frøjels socken på Gotland och två återfynd från Småland, runstensfragmentet Sm 87 från Alseda socken och den brandskadade runstenen Sm 157 i Ryssby kyrka. I Uppland har kompletterande stycken av runstenen U Fv1992;156 vid Husby-Ärlinghundra kyrka påträffats och undersökts.

REVBEN MED RUNINSKRIFT FRÅN FRÖJEL PÅ GOTLAND

Vid den arkeologiska undersökningen av den förhistoriska handelsplatsen på fastigheten Botarve 1:17 i Frøjels socken några kilometer söder om Klintehamn påträffades i juli 2003 ett revben med inristade runor på båda bredsidor. Revbenet låg i ett kulturlager i anslutning till ett gravfält i norra delen av undersökningsområdet. Det dateras av Dan Carlsson till sen vikingatid (1000-talet). Mäktigheten och omfånget av områdets kulturlager visar att det förekommit en omfattande verksamhet på handelsplatsen, och fyndmaterialet indikerar omfattande kontakter med Östersjöområdet. Se D. Carlsson, ”Vikingahamnar på Gotland”, *Gotländskt arkiv* 2004, 20–25.

Revbenet är avbrutet i den smala änden. Dess längd är 130 mm, bredd 26 mm, och tjocklek 6 mm. Runhöjd är 15 mm (r. 23 **r** på framsidan)–22 mm (r. 1 **k** på framsidan). Fynduppgifter för benet är: Botarve 1:17.Sc.1. x161/y125 LV.

Inskriften på framsidan läses från höger till vänster:

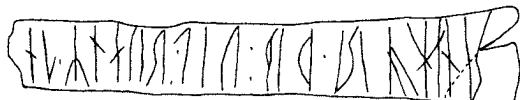
kut·ir:rapa:if·piet·uiti·huat·rk?—

5 10 15 20 25

I r. 1 **k** är ett stycke av huvudstaven strax ovanför mitten borta i en kantskada. Högra bistaven i r. 3 **t** är vittringsskadad. Bistaven i r. 8 **p** är

högt placerad, runan liknar storbokstaven P. I bindrunan 21 **ûa** är den dubbelsidiga **a**-bistaven skuren snett uppåt vänster över **u**-bistavens mitt. Övre spetsen av bistaven i r. 24 **k** är borta i en kantskada. 5 mm till vänster om r. 24 **k** finns på halv runhöjd en mycket kort skuren linje snett nedåt höger från brottkanten. Den bedöms vara spetsen av bistaven i en **a**- eller **h**-runa.

Inskriften på revbenets baksida återges med början på benets mitt och läses åt vänster (runorna 1–12). Därefter läses den med stupade runor från mitten och åt höger (runorna 13–19).

pu:uil:runar·la—·rif·hiar

5 10 15

Huvudstavens bas i r. 1 **p** är nästan helt bortvittrad. Till höger om **u**-bistaven i r. 2 **u** finns i skriftytans mitt ett lodrätt skuret streck, 8 mm långt, vars båda ändar träffar den bågformade bistaven. Basen av huvudstaven i r. 3 **u** är ytterst tunn, likaså i r. 4 **i**. I r. 5 **l** är den bortvittrad. Toppen av r. 7 **u** är borta i en kantskada. I r. 10 **r** har huvudstaven inte skurits ned i jämnhöjd med bistavarnas nedre spetsar. R. 11 **l** är en stupad vändruna. Inga spår finns av ristning mellan r. 12 **a** och benets brottkant. Det kan inte uteslutas att r. 11–12 skall läsas mot höger från brottkanten, d.v.s. r. 11–12 —**al**·. Huvudstavens bas i r. 13 **r** är inte skuren i jämnhöjd med bistavens nedre spets. Runa 16 läses som en **h**-runa med överlånga nedre bistavar.

Delar av inskriften har gått förlorad då benet bröts av i den smalare änden. Av inskriften på framsidan kan följande normaliseras till rungutniska och tolkas: *Gutt er raða, ef þet viti, hvat ...*, d.v.s. ”Gott är (att) råda, om man vet, vad ...”. Skrivningen **þiet** torde bero på att ristaren, när han skulle rista in **e**-runan, ristade huvudstaven för nära den föregående **p**-runan och därför ristade runan på nytt. Runorna **if** tolkar jag som konjunktionen *ef* ’om’. Om denna se *Etymologisches Wörterbuch des Deutschen* (München ²1993), artikeln ”ob” och E. Wessén, *Svensk språkhistoria*, bd. 3 (Stockholm 1956), 220 f. I runföljden **rk** skall **r**, med tanke på förekomsten av vänd- och stuprunor i inskriften, möjligen läsas

som **m**, och runföljden tolkas som en skrivning för *mik* 'mig'. Att runan skulle stå som tecken för en vokal och runföljden t.ex. uppfattas som en skrivning för 1. pers. sing. nom. av pers. pron. är inte troligt. Någon sådan skrivning är inte känd från runinskrifterna och yr-runan förekommer inte som tecken för vokal i gutniska runinskrifter.

Av inskriften på baksidan kan **rif·hiar** återges med "Revbenet här". Resten av inskriften kan inte tolkas med säkerhet. Runorna **pu** återger förmodligen pers. pron. 2. pers. sing. *pu*. Runorna **uil** skulle kunna återge en variantform *vil*, 2. pers. sing. pres. av verbet *vilia*. Se J. Brøndum-Nielsen, *Gammeldansk grammatik*, bd. 8 (København 1973), § 830–832. De kan också tänkas utgöra förleden i ett tidigare icke belagt substantiv *velrunar*. Jämför fornisl. *vélfimi* 'konstskicklighet', *vélræði* 'underfundigt påhitt' och *vélklókr* 'slug, listig'. Eftersom inskriften på runbenet ger ett intryck av att vara en tillfällighetsinskrift och att höra hemma i den kategori av runinskrifter som utmanar läsaren att tolka inskriften, ligger det nära tillhands att ett substantiv *velrunar* avses. Ett alternativ som inte kan uteslutas är att **uil** återger adverbet *vel*.

RUNSTENSFRAGMENT FRÅN ALSEDA I SMÅLAND (SM 87)

Våren 2003 registrerades fynd av ett runstensfragment från Repperda i Alseda socken en mil öster om Vetlanda. Vid granskningen visade sig fragmentet vara identiskt med det saknade och endast genom *Bautil* (B 1018) avbildade runstensfragmentet Sm 87. Återfyndet togs in till Jönköpings läns museum för att ställas ut i en pågående runutställning och jämföras med runstensfragmentet Sm 88, som 1957 infördes i museets samlingar (inv.nr 18.058). Utformningen av ristningen på fragmenten och den geologiska materialanalysen (Karl Eric Hagström) visade att de två fragmenten har ingått i samma runsten. Dess ursprungliga längd kunde beräknas till ca 1,6 m, dess bredd till ca 1,2 m och ristningsytans höjd till ca 1,2 m.

I närheten av fyndplatsen för Sm 88 påträffades i mitten av 1930-talet ett runstensfragment, som senare gick förlorat. Möjligen har det tillsammans med de två nämnda fragmenten ingått i samma runsten.

De två fragmenten är av rödlätt medel- till grovkornig grå hornbländegranit med inslag av svart glimmer och epidot. Det återfunna fragmen-

tets längd är 98 cm, bredd 64 cm och tjocklek 26 cm. Runhöjd är 12 cm (r. 22 i). En jämförelse med avbildningen i *Bautil* visar att det senare huggits till, sannolikt för att passa som tröskelsten eller grundsten. Fragmentet Sm 88 har måtten 44 × 22 cm, tjockleken är 26 cm. Förutom runristningen finns rester av ett kors på fragmenten.

Inskriften, supplerad utifrån *Bautil* 1018 (i hakparentes):

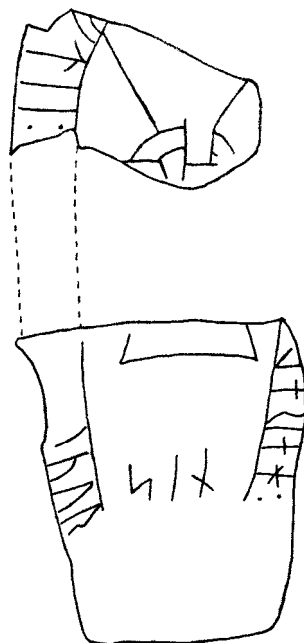
(Sm 87:)⁵haral[tr]— (Sm 88:) —¹⁰ftii:— (Sm 87:) —[br]¹⁵u²⁰pursin

”Haral[d] ... efter ... sin [br]oder.”

Inskriften läses motsols. Basen av huvudstaven i r. 4 **a** är borta i en kantskada likaså nedre hälften av huvudstaven i r. 5 **l**. Inga spår av någon runa finns efter r. 5 **l**. Av r. 7 **r** avbildas endast vänstra bistaven i *Bautil*. Bortslag och förslitning av ristningsytans vänstra kant har tagit bort huvudstaven och nedre delen av r. 14 **u** och nedre delarna av huvudstavarna i r. 15–17 **pur**. 12 cm före bistaven i r. 14 **u** finns möjligen rester av övre öglan av en **r**-runa. Runföljden 18–20 **sin** står ristad vågrätt mellan runbanden.

Det från danskt område spridda namnet *Haraldr* förekommer på sju svenska runstenar. Enligt *Sveriges medeltida personnamn* (SMP, Uppsala 1967–) har det under svensk medeltid en klar frälsekaraktär och har sin tyngdpunkt i götalandskapen, speciellt i Östergötland och Småland (SMP, art. ”Harald”, sp. 160).

Ovanför runföljden har ett flät kors med ring varit ristat. Denna korsform är sällsynt. Den förekommer bl.a. på några runstenar i Uppland och Södermanland (U 647, U 808, Sö 214) och på den närbelägna Sm 89 i Alseda socken och på Sm 99 i Myresjö socken, ca 15 km väster om Alsedastenarna. Runslingans olika utformning på Sm 87–88, Sm 89 och Sm 99 (på Sm 87–88 och Sm 89 har de dock en viss likhet) samt runornas former och bristen på diagnostiska runformer gör en attribuering av de tre stenarna till en och samme ristare osäker.

RUNSTENEN SM 157 RYSSBY KYRKA I SMÅLAND

När man i juni 2003 undersökte murverket i den år 2000 nedbrunna kyrkan i Ryssby socken norr om Kalmar, återfanns den sedan mitten av 1700-talet saknade fragmentariska runstenen Sm 157. Stenen sitter inmurad i korets östra mur alldeles intill kyrkorummets sydöstra hörn.

Längden på den i väggen synliga delen av stenen är 172 cm, bredden 93 cm. Runornas höjd är 4 cm (r. 1 **i**)–6 cm (r. 17 **u**). Stenens material är sandsten, starkt skadat och missfärgat av brand. Av ristningen återstår huvudet av rundjuret med ett stycke av inskriftsbandet med inskriftens slut och ett stycke av djurets svans med inskriftens början samt resterna av ett runstenskors i ristningsytans mitt.

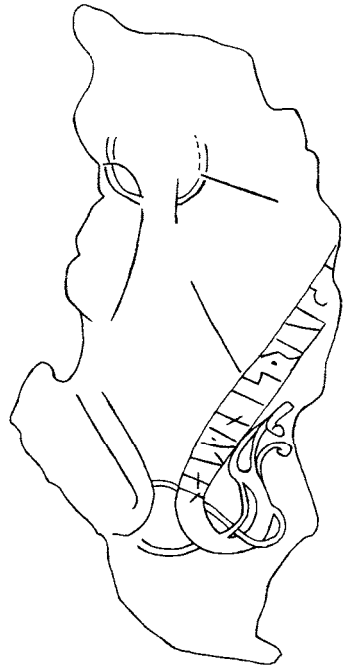
Inskriften, supplerad utifrån en teckning av Petrus Frigelius (i hakparentes):

ilugi—[bro iftir ka]—þur·sinytan

5 10 15 20 25

”Illuge ... [bro efter] ... sin duglige [fa]der/[bro]der.”

De dubbelsidiga bistavarna i inskriftens runor är långa. Runföljden 1–5 **ilugi** framträder inte på foto på grund av svärtningen av ristningsytan (och därför står den hellre inte på teckningen). I r. 2 **l** är huvudstaven något urvitträd. Toppen av r. 3 **u** är bortvitträd. Övre delen av bistaven i r. 4 **g** är bortflisad. Av stingningen, en punkt mellan huvudstav och bistav, är endast kanten av punkten invid huvudstaven bevarad. Av övre hälften av huvudstaven i r. 5 **i** är endast den vänstra kanten bevarad. 3,5 cm till höger om r. 5 **i** finns ett skiljetecken i form av en kraftig punkt. Av r. 15 **a** återstår endast basen av huvudstaven (2 cm). Övre hälften av r. 16 **þ** är bortvitträd. Skiljetecken i form av en kraftig punkt står efter r. 18 **r**. R. 22 **y** är stungen med en liten punkt mellan huvudstaven och bistaven. Vänstra bistaven i r. 25 **n** är vittringsskadad. Det finns inget skiljetecken efter r. 25 **n**.

Mansnamnet *Ill(h)ugi* är säkert belagt i ett tiotal svenska runinskrifter, likaså möjlighetsadjektivet *nytr* ’brukbar; duglig, duktig’. Inskriftens **bro** visar att runstenen ingått i ett bro-monument. I Ryssby förefaller platsen för kyrkan ha varit viktig ur kommunikationssynpunkt. Runstenen kan därför ursprungligen ha varit rest till minnet av en far eller bror på kyrkans mark vid bron vid Ryssbyån strax norr om kyrkan eller vid Torsbäcken söder om den (jfr H. Williams, ”Möres runinskrifter”, i: *Möres kristnande* (Uppsala 1993), s. 92 f).

Den karakteristiska urnes-stilen daterar runstenen till senare delen av 1000-talets andra hälft. Ristningens utformning, runformer och huggningsteknik visar att runstenen varit en skicklig runristares verk.

RUNSTEN FRÅN HUSBY-ÄRLINGHUNDRA KYRKA I UPPLAND

Toppen av en runsten, ett fragment med runorna 22–32, 40–49 och 79–80, påträffades 1984 i kyrkogårdsmuren till Husby-Ärlinghundra kyrka en halvmil nordost om Sigtuna (U Fv1992;156, jfr H. Gustavson et al., ”Runfynd 1989 och 1990,” *Forrvännen* 87 (1992), 156). Ett stort fragment av runstensens nedre del med runorna 1–16 och 57–74 kom fram 1993 vid en omläggning av muren. Ett mindre fragment av stenens vänstra mittparti med runorna 17–21 och 34–36 påträffades sannolikt 1996 i muren. (Fynden från 1993 och sannolikt 1996 har inte tidigare rapporterats i *Nytt om runer*.) Sommaren 2003 hittades högra delen av stenens mittparti med runorna 37–39, 50–56 och 81–88 och något senare samma år ett litet stycke av stenens mitt med runorna 75–78 och runa 33 i kyrkogårdsmuren. Fortfarande saknas ett stycke av runstensens mittparti och en stor del av dess rotparti. Delarna med inbördes passning har delvis sammanfogats och placerats invid västra ingången till kyrkogården. Materialet i runstenen är grovkornig grå granit med kristallinska inslag. Stenens ursprungliga längd har varit ca 2 meter, dess bredd ca 70 cm. Fragmentens tjocklek är 18–49 cm, och runhöjden 6,5 cm (r. 1 s)–10 cm (r. 10 u).

Inskriften:

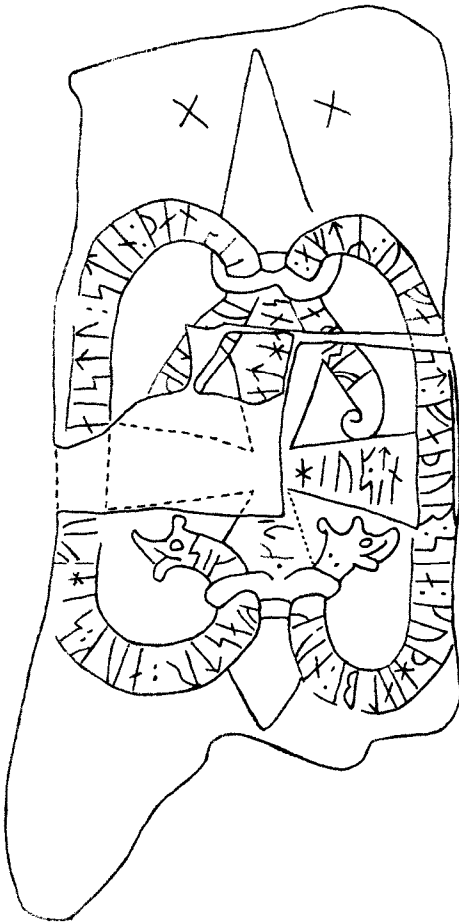
sikfastr:auk:sihfu—aistu:stin:pansiakuk—?iþ—friþa:aftr:uifast:

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

fapur:sia:kuphialbi:nuk:kup—athans—hiuk:stin

55 60 65 70 75 80 85

”Sigfast och Sigfuss (?) ... reste denna sten och ...frida efter Vifast, sin fader. Gud hjälpe och Gud[s moder?] hans ande. ... högg stenen.”

Inskriften är ristad med långkvistrunor. R. 16 **u** består av en lodrät huvudstav. Drygt två cm till höger om den finns rester av bistaven, en vertikal stav som uppåt svänger något åt vänster. Runan har haft samma utseende som r. 10 **u**. Därefter kommer en ca 15 cm bred lakun på grund av det saknade mittstycket. Före r. 17 **a** finns inget spår av ristning. Nedre hälften av bistaven i r. 21 **u** är borta i brottet. I r. 29 **s** är det övre tredje ledet bortvittrat. Toppen av huvudstaven i r. 30 **i** är bortvittrad. Av runa 31 återstår nedre hälften av huvudstaven. Till höger om stavens övre del finns en grund och mjuk fördjupning, som bedöms vara en rest av en **a**-bistav. Av r. 33 **k** återstår toppen av huvudstaven och övre spetsen av bistaven. Av runa 34 återstår nedre hälften av huvudstaven och 2 cm av en bistav

snett nedåt höger. Runan torde ha varit en **n**- eller **h**-runa, förmodligen inte en **s**-runa. Av r. 35 **i** saknas huvudstavens övre del i brottet. Av r. 36 **p** återstår nedre hälften av huvudstaven och nedre hälften av bistaven. I svansrundeln på det saknade mittfragmentet har det funnits plats för en eller två runor. Inskriften har fortsatt i den högra svansrundeln. Av r. 39 **i** återstår övre hälften, 4 cm, av huvudstaven. Resten är borta i brottet. Av r. 40 **p** återstår basen, 2 cm, av huvudstaven och något mer än hälften, 2

cm, av bistavens nedre del. I r. 46 **u** är ett stycke av huvudstavens nederdel bortflisad. Nedre delen av bistaven är huggen. För dess övre del har ristaren utnyttjat ett naturligt veck i stenytan, likaså för den nedre hälften av r. 47 **i**. Första ledet i r. 50 **s** är borta i brottet. Ristaren har spegelvänt r. 59 i runföljden 57–59 **sia** (för *sinn*) och r. 69 i runföljden 69–71 **nuk** (för *auk*). Efter r. 71 **k** fortsätter inskriften i den nedre korsarmen. Av r. 73 **u** återstår bistaven och toppen av huvudstaven. Av r. 74 **þ** återstår 3,5 cm av huvudstavens övre del och övre spetsen av bistaven. I den lakun som bildats genom det förlorade mittpartiet har det funnits utrymme för 6–7 runor. Runföljden 75–80 **athans** är ristad i övre korsarmens översta del och r. 81–88 **hiuk·stin** i högra korsarmen. R. 85 **s** är ristad rakt under r. 84 **k**· (nästan som en samstavsruna), och r. 87 **i** rakt under r. 86 **t**.

Två söner och en dotter har låtit resa stenen till minne av sin fader *Vifastr*. Av de tre namnvarierande mansnamnen är *Sigfastr* och *Vifastr* vanliga med drygt ett femtontal runstensbelägg vardera, medan *Sigfuss* är sällsynt. Vad dottern burit för namn är osäkert. Runföljden **friþa** kan formellt återge *Friða*, som i *Personnamn* (Nordisk kultur 7, Stockholm/Oslo/København 1947), s. 61 av A. Janzén uppfattas som kortform av sammansatta kvinnonamn på *-fridh*. Namnet är dock inte belagt med säkerhet i svenska runinskrifter och mycket svagt företrätt i fornsvenskan. Mer troligt är att den ingått i ett sammansatt namn på *-friða*, jämför Ög 47 *Þorfriða*. Om detta namn och de problematiska svagt böjda sammansatta kvinnonamnen se L. Peterson, *Kvinnonamnens böjning i fornsvenskan* (Uppsala 1981), s. 131–166, särsk. s. 142 f. Förleden kan i så fall ha bestått av runorna 34–36 **?iþ** jämte möjligen några runor i den saknade vänstra svansrundeln. Gissningsvis kan namnet ha varit *Hiðinfríða*, jfr kvinnonamnen *Hiðindis* och *Hiðingunnr*.

I ett trettiotal svenska runstensinskrifter förekommer böner som formulerats efter mönstret ”Gud och Guds moder hjälpe den dödes själ (eller ande)”. Bönen på Husby-Ärlinghundrastenen är unik genom sin ordföljd ”Gud hjälpe och Gud[s moder] hans ande”.

Eftersom ett stycke av mittpartiet av stenen omedelbart före verbet *hiogg* saknas, känner vi inte namnet på runristaren. En attribuering av ristningen till någon känd ristare kan jag inte göra. Inte heller har jag

funnit någon exakt motsvarighet runografiskt och ornamentalt i det uppländska runstensmaterialet. Stilmässigt hör ristningen hemma i Gräslunds stilgrupp Pr 2 (jfr t.ex. A.-S. Gräslund, ”De senvikingatida runstenarna i Jönköpings län – deras ornamentik och datering”, i: *Om runstenar i Jönköpings län*, Småländska kulturbilder 2002 (Jönköping 2002), s. 144), d.v.s. enligt henne 1020–1050.

Addendum till *Nytt om runer* 16 för 2001 (2003), 19–20

SL 97 TRÄTRISSA MED RUNOR FRÅN SIGTUNA

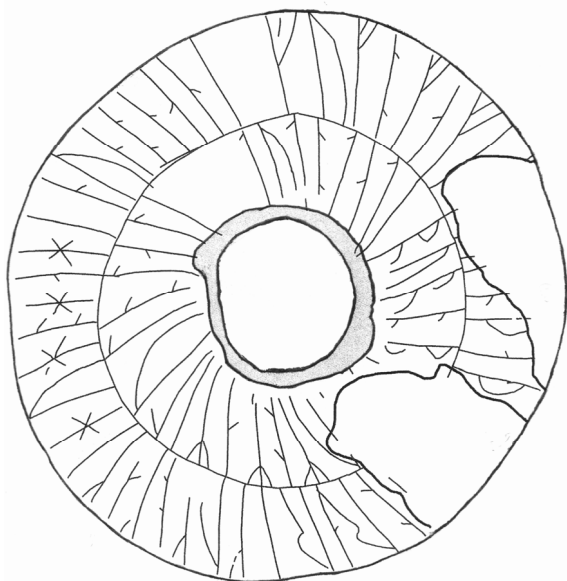
År 2000 gjordes ett unikt runfynd i Sigtuna. Vid den arkeologiska undersökningen i kvarteret Professorn 1 hittade man en liten rund trätrissa av ek med runor. Den är drygt 10 cm bred och 2 cm tjock med ett runt hål i mitten.

Trissan hittades i ett lager av kulturjord som fanns under väggen till en hantverksbod från 1030-talet och över resterna av en tidigare bod från omkring 1010. Den har alltså använts under de första årtiondena av 1000-talet. Övriga fynd i de två husen tyder på att man där sysslat med bronsgjuteri och kamtillverkning.

På trissans bredsidor och kant finns omkring 110 runor inskurna med en vass kniv. Då trissan hittades var den mjuk som smör, och det var svårt eller omöjligt att läsa många av runorna. Efter konservering har nästan alla runorna kunnat bestämmas efter ingående studier.

Runtrissan beskrevs i *Nytt om runer* 16 för 2001 (2003), 19–20, men på grund av svårigheterna att läsa runorna blev tolkningen där otillfredsställande och ofullständig. Därför beskrivs inskriften här på nytt.

På trissans ena bredsida är en serie av knappt 20 mm höga runor inskurna i två koncentrisk band. De står med sina baser in mot hålet i mitten och inskriftsbanden skiljs åt av en cirkellinje. Serien börjar med runan **f** efter ett litet spatium i det yttre bandet och fortsätter efter det drygt 15 mm breda spatiet i det inre bandet med runan **t**. En skärskada vid utgrävningen har gjort tre runor (med fyra rester av stavar) oläsliga i det yttre bandet. Här har sannolikt stått **pup̄**. En annan skärskada har tagit bort fyra runor i det yttre bandet, sannolikt **irur**, och tagit bort eller gjort fyra runor i det inre bandet oläsliga, sannolikt **abim**.

varav den första är en **n**-runa med en ensidig bistav snett nedåt höger och den sista runan inte kan läsas annat än som **u**.

Runserien på kanten:
frufrofrfri nribu

Serien av runor utgör ett syllabarium. Ett syllabarium är ett fonologiskt skriftsystem där tecknen representerar stavelser. Stavelsen består ofta av en konsonant jämte en vokal eller enbart av en vokal. Syllabarium används också som term för en undervisningsmetod som bygger på syllabisk skrift. Metoden användes redan i antiken. Se H.-I. Marrou, *Histoire de l'éducation dans l'antiquité* (Paris⁷1981), del 2, s. 228 f, där författaren beskriver en läs- och skrivutbildning byggd på successiv användning av abecedarii, syllabarii och nominarii. Metoden har använts kontinuerligt in i vår tid ("syllabary curriculum").

Runsyllabarierna vittnar om att man lärde sig runkunskap genom att överta tillvägagångssättet från skolutbildningen i latinsk skrift. Sigtunasyllabariet börjar med det första konsonantecknet i futharken och till detta har i tur och ordning fogats vokaltecknen **u**, **o**, **a** och **i**, d.v.s. de fyra vokaltecken som ingår i futharken (delvis i futharkordning). Detta

Runserien i ytterbandet: **fufofafi????øpab—
orarikukokakihuhohahi
nunonani**

Runserien i innerbandet: **tutotatibubob??—?
umomamilulolali**

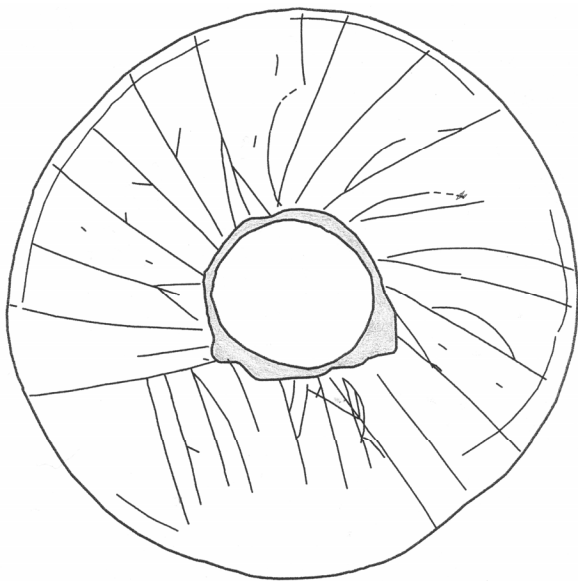
På runtrissans svagt konkava kant kan en serie av sjutton stycken 20 mm höga runor iakttagas. Efter runa 12 finns ett 10 cm långt parti, där några runor förmodligen inte varit inskurna. Därefter syns fem ytterst grunda runor,

tillvägagångssätt tillämpas systematiskt tecken för tecken i futharkens ordning för konsonanttecknen. Runtecknet **s** används dock inte. I det spatium i den inre ringen där man skulle ha väntat sig runan **s** jämte vokaltecken finns inga spår av runor och utrymmet där är för litet för att ha rymt åtta runor. Att runan **s** inte används i syllabariet är oförklarligt. Avsaknaden av yr-runan beror på att den inte kan uppträda som konsonant i uddljud. Anmärkningsvärt är att vokaltecknen inte helt kommer i futharkordning, eftersom **a** kommer före **i**.

På smalsidan har upphovsmannen tillämpat en metod, där han använder två konsonanttecken. Där är runserien inte fullständig. Om smalsidans fem sista runor har ingått i syllabariet, d.v.s. skulle återge runföljden **tri br[u]**, föreligger ristningsfel.

Om runsyllabariet se J. E. Knirk, ”Learning to Write with Runes in Medieval Norway”, i: *Medeltida skrift- och språkkultur* (Stockholm 1994), s. 192–197 och K. F. Seim, ”Runes and Latin Script: Runic Syllables”, i: *Runeninschriften als Quellen interdisziplinärer Forschung* (Berlin 1998), s. 508–512.

Inskriften på runtrisas andra breddsida börjar med ett efter min mening avgränsande lodrätt streck och sex runor ställda på linje. De är förutom kortkvistrunan **s** knappt 30 mm höga. De övriga ca 40 mm höga runorna på breddsidan täcker hela ytan med runornas toppar mot mitthålet och baserna mot föremålets ytterkant. De står på en fragmentariskt bevarad ramlinje, skuren ca 2 mm innanför

ytterkanten. Baserna skär på några ställen över ramlinjen. Den har förmodligen skurits in före runorna. På breddsidan finns några tryckskador,

som har uppkommit, då trissan låg i jorden. De äventyrar inte läsningen av runorna.

Inskriften på breddsidan:

nusftrmik:þurþir:mana:mist

Det lodräta strecket i inskriftens början uppfattar jag som ett avgränsningsstreck. Formellt kan det läsas om en **i**-runa. Med en dubbelläsning av **n**-runan skulle då inskriften kunna börja med konjunktionen *en* 'och, men', vilket är mindre troligt ur syntaktisk synpunkt.

Inskriften skall förmodligen tolkas "Lär (runorna) efter mig! Du må våga (?) mest av män". Om det är läraren eller föremålet som talar är oklart. I många runinskrifter från medeltiden talare nämligen föremålet i jagform till läsaren. Det ord som återges med runorna **nus** bedöms vara en imperativ motsvarande det fornisländska *nýs!*, av verbet *nýsa*, som finns bevarat i svenska dialekter (*nysa ut* 'utforska') och som är besläktat med ordet *nys* i uttrycket *få nys om något*. Verbet används i dikten *Hávamál*, då den skildrar hur Oden lärde sig runkunskap hängande i världsträdet: "jag spanade noga nedåt (*nýsta ek niðr*), runor tog jag upp".

Runföljden *þurþir* är problematisk att tolka. Anmärkningsvärt är att red-runan används för /r/ i ändelsen om det rör sig om 2. pers. sing. pret. konj. av verbet fornsv. *þora*, *þura* 'våga, vara dristig' med optativ betydelse (jfr M. Nygaard, *Norrøn syntax* (Kristiania 1905), § 190). Det gäller även en tolkning av **þurþir** som *þor þer*, där **þur** då skulle uppfattas som en imperativ på samma sätt som **nus** och **þir** skulle vara en *dativus commodi* eller reflexiv dativ av typen *sibi gauderi* av pers. pron. 2. sing. En sådan konstruktion med verbet *þora* är vad jag vet inte känd från de nordiska fornspråken. Det mediala verbet *þoras* går tillbaka på ett **þora sik*.

Enligt arkeologisk expertis och föremålsspecialister har trissan inte varit något lock till en smörkärna, inte heller någon sländtrissa, som förmodades i *Nytt om runer* 16. Möjligen har trissan redan från början varit ett pedagogiskt hjälpmedel att "råda" runor i det vikingatida Sigtuna.

F.d. avdelningsdirektör Helmer Gustavson
Runverket vid Riksantikvarieämbetet, Stockholm

The *Fupark* and its Further Developments in Individual Linguistic Traditions, Eichstätt, 20–24 July 2003

One year before the conference “The *Fupark* and its Further Developments in Individual Linguistic Traditions”, Prof. Dr. Klaus Düwel, Prof. Dr. Edith Marold and her team from Kiel met with the organizers in Eichstätt, Prof. Dr. Alfred Bammesberger and Dr. Gaby Waxenberger. Topics were worked out, as well as a list of ten questions to serve as guidelines for papers and the subsequent discussions. The meeting in July 2003 was to represent the sixteenth annual meeting of field runologists.

The Eichstätt conference served various purposes: (1) presentation of papers on the wide field of the *fupark*, its development in the individual languages and last but not least the *fupark* row itself as a text type; (2) autopsies of numerous objects from Württembergisches Landesmuseum Stuttgart and Archäologische Staatssammlung, Museum für Vor- und Frühgeschichte, Munich, as well as the famous belt buckle from Pforzen (whereby participants collectively investigated the objects by means of a monitor microscope, courtesy of Zeiss, and a beamer); (3) excursion to and autopsy of Germany’s only rock-wall inscription (das Kleine Schulerloch near Kelheim), followed by a candle-light conference dinner in the larger of the two caves (Großes Schulerloch).

The papers presented at the conference encompassed four major themes: (1) the older *fupark*, (2) the development of the *fupark* in the individual languages, (3) the dubious inscription on the rock wall of das Kleine Schulerloch, and (4) varia. In the first complex, Klaus Düwel and Wilhelm Heizmann dealt with the *fupark* as a text category and shed new light on transmission and functional possibilities. Heinrich Beck discussed the problems of scripting and textualization. Dealing with the rune-names, Helmut Birkhan arrived, amongst other things, at the conclusion that there is no evidence that the rune-name for **p** had been borrowed from Celtic. Heiner Eichner discussed the origin and modification of the *fupark* also in the context of the new finds from Val Camonica. In his contribution, Robert Nedoma focused on various aspects of “südgermanisch” such as the term itself, the analysis of the inventory (graph-

emes and phonemes) of the *fubark* of these inscriptions, the personal names in the corpus, a detailed phonological study of that period and finally the significance of new finds. By comparing, analyzing and categorizing the runes, their shapes, sound values and positions on some bracteates, Elmar Seebold reconstructed a model *fubark*; according to him, the retention of some archaic forms as well as the application of some new forms suggest that there had been independent traditions rather than one unified tradition.

Concerning the development of the *fubark* in the individual languages, Alfred Bammesberger concentrated on the phonological developments in pre-Old English and provided new insights into sound changes and their chronology, modifying some of the readings of the very early inscriptions in England and analyzing the emergence of the new runes as an adaptation to the new situation. The small corpus of “The Early Runic Inscriptions from Kent and the Problem of Legibility” was presented by John Hines. Amongst other things, he demonstrated the “experimental restoration” of the very uncertain reading of the Ash-Gilton Pommel, looking at inscriptions from Kent from an archaeological point of view. The problematic vowels on the Undley bracteate “viewed from a North-Sea Germanic perspective” led Hans Frede Nielsen to the statement that the transliteration of ƒ as æ in both accented and unaccented position in the word **mƒgƒ** would be fully in line with the scenario for the development of the North-Sea Germanic vowel systems posited in his *The Early Runic Language of Scandinavia* (2000). Ray Page’s paper, “Rune Rows: Epigraphical and Manuscript” revealed that “there is less unity in the Anglo-Saxon rune rows and inscriptions than some would claim to see”. Therefore the “‘perfect fit’ of sound and graph” seems imperfect to him. My own paper dealt with the representation of vowels in unstressed syllables in the Old English inscriptions and it is obvious that the inherited system æ, *i* and *e* was still fairly undisturbed. Although Ute Schwab was not able to attend the conference, she handed in a paper on two runic names, **fa*hild** and **feha**, for the conference proceedings.

Coming from different disciplines and emphasizing different aspects of the controversial inscription from das Kleine Schulerloch, five papers investigated the question of its authenticity. After giving an overview of

the long and problematic discovery of the inscription, Klaus Düwel argued in favour of its authenticity from the runological point of view. Analyzing the name elements Robert Nedoma considered it to be a recent carving. Looking at the history and circumstances of its discovery Heiner Eichner, as well, found arguments to doubt its authenticity, whereas the prehistorian Christian Züchner regarded the inscription as genuine because of the properties of the sinter it was carved into. We, unfortunately, still do not have the results of drillings into the rock carried out by Peter Pieper and Prof. Mangini (Heidelberg).

The following were varia papers: Alessia Bauer's contribution "Is the *fuþark* reflected in the rune poems?" revealed that, in contrast to the *runica manuscripta*, the rune poems show exact rune forms and therefore bear witness to a fairly profound knowledge of the runic script. Elmar Seebold listed and discussed five manuscripts in which he had found alphabets in runes. Those finds were made after Rene Derolez' *Runica Manuscripta* had been published and encompass the period between the 9th and the 16th centuries. Michael Schulte dealt with the reduction of the number of characters in the younger *fuþark* and apart from sound changes, he found more reasons for the elimination of the runes. After contrasting the changes in the Old English *fuþorc* and the younger *fuþark*, he was able to shed more light on both runic traditions. Christiane Zimmermann discussed the applicability of Austin's (1962) and Searle's (1969) "speech act" theories to runic inscriptions in the older *fuþark*, providing a preliminary theoretical basis for the interpretation of these texts. Per Stille shed more light on the life and works of the famous Swedish scholar Johannes Bureus, who had a deep knowledge of runes but "dedicated himself to mystic and esoteric speculation" after he had finished his *Runaräfst*.

Some 50 participants from Great Britain, Denmark, Sweden, Norway, the Netherlands, Austria, Italy, Switzerland and Germany attended the conference. The proceedings are in print and will appear in 2006.

Gaby Waxenberger
Catholic University of Eichstätt
Ostenstr. 26–28, D-85071 Eichstätt, Germany

Runor och namn [1]: Ett heldagsseminarium om namn i nordiska runinskrifter, Uppsala, 10 maj 2003

Seminariet ”Runor och namn” ägde rum lördagen den 10 maj 2003 i Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkulturs lokaler, Uppsala, och hade till syfte att låta forskare presentera förslag till nytolkning eller omtolkning av otolkade respektive feltolkade namn i nordiska runinskrifter.

Arrangemanget var öppet för alla intresserade och lockade 22 deltagare, men det riktade sig särskilt till dem som önskade lägga fram ett tolkningsproblem. Presentationerna var korta och koncentrerade sig på själva tolkningsproblematiken med en särskilt livlig diskussion efter de innehållsrika presentationerna som följde.

De bestod av följande:

Jan Agertz: ”Ortnamnet *Järstorp* på Sm 119 – beläggets ålder och namnets tolkning”

Magnus Källström: ”**haira**, **hira** och **haramsrka** – tre namnbelägg, två tolkningsförslag”

Patrik Larsson: ”Till tolkningen av runföljden **anasuiþr** (Hs 2)”

Per Stille: ”Några iakttagelser om namn i runinskrifter”

Henrik Williams: ”Till tolkningen av personnamnet **kina**”

Marit Åhlén: ”En ristarsignatur och ett namnbelägg [U 116]”

Michael Lerche Nielsen: ”Tanker omkring et mandsnavn(?) på en spillebrik fra Kaldus, Polen”

De flesta föredragen är nu tryckta i *Blandade runstudier* 3, Runrön 18 (Uppsala 2004).

Mötesformat var så framgångsrikt att ett nytt seminarium anordnades hösten 2004.

Patrik Larsson och Henrik Williams
Institutionen för nordiska språk
Uppsala universitet
Box 527, S-751 20 Uppsala

The Kensington Runestone on Exhibition in Sweden

In 2003–04 the Kensington runestone (KRS) was on exhibition in Sweden, an event that led to renewed discussion of whether the runestone, found in Minnesota in 1898, was carved not too long before that year or in 1362 as its inscription claims.

The exhibition was the result of the rekindled interest in the KRS in the last few years. The starting point may be said to be two-fold. The first was the 2002 “Nordic Spirit Symposium” at California Lutheran University in Thousand Oaks, February 22–24. The theme of the conference was “Scandinavian Immigrants: Builders of Nations” and the last day was devoted to a discussion on the KRS between Dr. Richard Nielsen, Houston, and myself. Nielsen is an engineer who has studied the KRS for many years and has written extensively on its runes and language. He also cooperated with the geologists Barry Hanson and Scott Wolter, the latter of whom produced fresh evidence pointing to the high age of the KRS inscription because of its weathering. The second and more important starting point was a visit to Minnesota in September that year by noted Swedish journalist Lars Westman, writing for *Tidningen Vi*.

The result of Westman’s visit was a series of articles expounding on the theories of Nielsen and Wolter, and eventually Westman succeeded in awakening the interest of Kristian Berg, director of Statens Historiska Museum in Stockholm. The museum decided to bring over the KRS with the financial support of *inter alia* the American embassy in Stockholm and to arrange an exhibition around the runestone. The exhibition was opened October 22, 2003. On the same day there was a conference and subsequently various other activities such as popular lectures. One positive result of bringing the KRS to Sweden was the opportunity for scholars and scientists (e.g. runologists Helmer Gustavson and James Knirk and geologist Runo Löfvendahl at the National Antiquities Board [Riksantikvarieämbetet]) to study it before it was put on show.

As originally planned, the KRS was scheduled to return to Minnesota after the exhibition, but due to great interest in Hälsingland (the home province of the finder of the runestone, Olof Öhman), Hälsinglands Mu-

seum managed to obtain permission to have the exhibition moved to Hudiksvall from February 8 until April 18, 2004. The KRS was subsequently returned to its home in the Runestone Museum in Alexandria.

Here the matter could have ended, had it not been for a radio interview about the KRS with Helmer Gustavson which jogged the memory of Professor emeritus Tryggve Sköld, Umeå, who had listened to a lecture on the KRS more than half a century ago. He works regularly at the Dialekt- ortnamns- och folkminnesarkivet in Umeå—DAUM (Institute for Dialectology, Onomastics and Folklore Research, Umeå) and had newly done some work on two sheets of paper dated 1883 and 1885, respectively, from a collection recently donated to the Institute, emanating from Edward Larsson, tailor and musician born in the province of Dalarna (the 1883 paper though from his older brother Carl Emil). The sheets important here contained various cryptic symbols as well as runes, and among the latter a set of runic characters very much like the ones used on the KRS, including the so-called pentadic numerals 1–10 (see the cover illustration for this issue of *Nytt om runer*). Sköld has discussed the similarities in papers in *DAUM-Katta* 2003, 7–10, and *DAUM-Katta* 2005, 5–12 (see <http://www2.sofi.se/daum/katta/katta13/katta13.pdf> and <http://www2.sofi.se/daum/katta/katta15/katta15.pdf>).

The Larsson papers conclusively prove that a KRS-like runic alphabet was known in Sweden before the stone was found. The logical conclusion is that the carver of the Kensington stone was familiar with the same type of runes as were the Larsson brothers. There is thus now a most plausible answer to the legitimate question why a 19th-century carver of the KRS did not use any known set of runes. It seems unlikely, however, that the Larsson runes were widely recognized among late 19th-century Swedes and Swedish-Americans. These runes seem to have a Dalecarlian connection, as has been surmised before. It remains to be shown who had knowledge of them in Minnesota a hundred years ago. The geological evidence of Wolter also needs to be addressed in depth by the proper experts.

Henrik Williams
 Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet
 Box 527, SE-751 20 Uppsala

Runic Bibliography for 2003

- Andersson, Thorsten. "Personennamen." In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 22, 589–614. [Passim: personal names in runic inscriptions.]
- Antonsen, Elmer H. "'Weil die Schrift immer strebt ...': On Phonological Reconstruction." *NOWELE: North-Western European Language Evolution* 43 (Sept. 2003), 3–20. [13–14: older runic inscriptions.]
- Antonsen, Elmer H. "Where Have All The Women Gone?" In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 9–19.
- Arneborg, Jette. "Norse Greenland Archaeology: The Dialogue Between the Written and the Archaeological Records." In ⇒*Vinland Revisited*, 111–22. [118–19: Kingittorsuaq.]
- Axboe, Morten. "To brakteater." In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 20–27. [23–26: Uppåkra bracteate found in 2000.]
- Axboe, Morten, and Marie Stoklund. "En runebrakteat fra Uppåkra." In *Fler fynd i centrum: Materialstudier i och kring Uppåkra*, ed. Birgitta Hårdh, 81–87. *Acta archaeologica Lundensia*, ser. in 8°, 45; Uppåkrastudier 9. Stockholm: Almqvist & Wiksell Int., 2003.
- Axelson, Jan, James E. Knirk and K. Jonas Nordby. "Runic Bibliography for 2000." *Nytt om runer* 16 (2001, publ. 2003), 42–54.
- Axelson, Jan, James E. Knirk and K. Jonas Nordby. "Supplements to the Runic Bibliographies for 1995 to 1999." *Nytt om runer* 16 (2001, publ. 2003), 55–57.
- Bammesberger, Alfred. "The *Harford Farm Brooch* Runic Inscription." *Neophilologus* 87 (2003), 133–35.
- Bammesberger, Alfred. "Runeninschriften auf dem *Ruthwellkreuz*." *Anglia* 121 (2003), 265–73.
- Bammesberger, Alfred. "Zu **fusæ** in der Runeninschrift auf dem Ruthwell-Kreuz." In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 28–34.
- Bammesberger, Alfred, and David N. Parsons. "Runenreihen, § 1. Das anglo-friesische *fuporc*: Epigraphisches Material; § 2. History of the Anglo-Saxon and Frisian *fuporc*." In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 562–67.

- Barnes, Michael P. "An Enigmatic Runic Inscription from Kilbar, Barra." In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 35–42.
- Barnes, Michael P. "Thirteenth Annual Runic Mini-symposium, Orkney and Shetland, 2000." *Nytt om runer* 16 (2001, publ. 2003), 40.
- Bauer, Alessia. "Die jüngere Fassung des *isl. Runengedichtes* und die Tradition der Runennamenumschreibungen." In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 43–60.
- Bauer, Alessia. "Runengedichte." In \Rightarrow *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 519–24.
- Bauer, Alessia. *Runengedichte: Texte, Untersuchungen und Kommentare zur gesamten Überlieferung*. *Studia Mediaevalia Septentrionalia* 9. Wien: Fassbaender, 2003. 269 pp. [Rev. version of her doctoral dissertation ("Studien zu den Runengedichten ..."), Georg-August-Universität Göttingen, 2000.]
- Bauer, Alessia. "Runica manuscripta." In \Rightarrow *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 601–04.
- Beck, Heinrich. "Zum Problem der 13. Rune (l̥)." In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 77–83.
- Berg, Unni Helene. "ᚱᚢᚦᚰᚰ og Hermeneutikk." Thesis (*hovedoppgave*) in Nordic Language and Literature, University of Oslo, 2003. iv + 99 pp.
- Bertelsen, Lise Gjedssø. "Maskesten i sen vikingetids kunst." In *Romanske stenarbejder*, ed. Jens Velle, vol. 5: 2. *Skandinaviske symposium om romanske stenarbejder, 1999 i Silkeborg, Danmark*, 17–38. Højbjerg: Forlaget Hikuin, 2003.
- Björck, Niclas. Review of *Ships and Commodities* [with articles by Liz Le Bon and Terje Spurkland], ed. Ingvild Øye (2001). *Fornvännen* 98 (2003), 141–44.
- Charčenko, Oleh V. "Kul'turnyj komponent staroanhlijs'koho runičnoho alfavitu [The cultural component of the Old English runic alphabet]." In *Movni i konceptual'ni kartyny svitu: zbirnyk naukovych prac*, eds. O. I. Čerednyčenko et al., vol. 5, 232–37. Kyjiv: Lohos, 2001.
- Christensen, Louise Laulund. "Tidlige olddanske runestensindskrifter." Master's thesis (*Cand. mag. speciale*), Institut for kommunikation, Aalborg Universitet, 2003. 107 pp.

- Chudziak, Wojciech. “Wczesnośredniowieczne ‘importy’ skandynawskie z Kałdus pod Chełmnem na Pomorzu Wschodnim.” In *Słowianie i ich sąsiedzi we wczesnym średniowieczu*, ed. Marek Dulnicz, 117–26. Warszawa: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, 2003. [123: gaming piece from Kałdus found in 2002.]
- Cucina, Carla. “Olof Celsius a proposito delle rune di *Helsingia* (da una epistola ad Antonio Magliabechi).” *Rivista italiana di linguistica e di dialettologia* 5 (2003), 33–60.
- Cucina, Carla. Review of *Johan Ihre on the Origins and History of the Runes*, by Krister Östlund (2000). *Classiconorroena* 21 (Jan.–Jun. 2003), 26–30.
- Cucina, Carla. Review of *Liber runarum*, by Hermes (2001). *Classiconorroena* 21 (Jan.–Jun. 2003), 23–26.
- Dijkman, Wim. “The Merovingian cemetery of Borgharen (Maastricht) and an early Frank named BOBO.” In ⇒*Essays on the Early Franks*, 212–30. [216–18: Borgharen belt buckle found in 1999.]
- Dillmann, François-Xavier. “Runenmeister.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 537–46.
- Düwel, Klaus. “Germanische Schriftzeugnisse: Runen.” In *Der Turmbau zu Babel: Ursprung und Vielfalt von Sprache und Schrift*, vol. 3A: *Schrift*, ed. Wilfried Seipel, 271–75. Publ. in connection with an exhibition by Kunsthistorisches Museum Wien for the European Cultural Capital Graz 2003 (Schloß Eggenberg). Milano: Skira, 2003.
- Düwel, Klaus. “Oseberg, § 5. Runenkundliches.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 22, 310–11.
- Düwel, Klaus. “Pforzen, § 2. Runologisches.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 23, 116–18.
- Düwel, Klaus. “Pilgård.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 23, 160–62.
- Düwel, Klaus. “Ramsund, § 2. Runologisches.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 24, 124–28.
- Düwel, Klaus. “Roskilde, § 3. Runeninschriften.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 344.
- Düwel, Klaus. “Runen und Runendenkmäler.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 499–512 and pl. 15.

- Düwel, Klaus. "Die Runenarbeit am Seminar für deutsche Philologie (Arbeitsstelle: Germanische Altertumskunde), Göttingen." *Nytt om runer* 16 (2001, publ. 2003), 11–12.
- Düwel, Klaus. "Runenfälschungen." In \Rightarrow *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 518–19.
- Düwel, Klaus. "Runeninschriften." In \Rightarrow *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde* vol. 25, 525–37.
- Düwel, Klaus. "Runenschrift." In \Rightarrow *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 571–85.
- Düwel, Klaus. "Runensteine, § 2. Runologisches." In \Rightarrow *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 591–96.
- Düwel, Klaus. "Øvre Stabu, § 3. Runologisches." In \Rightarrow *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 22, 12–13.
- Düwel, Klaus. Presentation of *Gamla och nya runor*, by Helmer Gustavson (2003). *Germanistik* 44 (2003), 605–06.
- Düwel, Klaus. Presentation of *Yrrunan*, by Patrik Larsson (2002). *Germanistik* 44 (2003), 212.
- Düwel, Klaus. \Rightarrow "Schriftenverzeichnis Klaus Düwel."
- Edlund, Lars-Erik. Presentation of *Medan världen vakar*, by Thorgunn Snædal (2002). *Arkiv för nordisk filologi* 118 (2003), 238–39.
- Edlund, Lars-Erik. Presentation of *Runes and Germanic Linguistics*, by Elmer H. Antonsen (2002). *Arkiv för nordisk filologi* 118 (2003), 233–34.
- Eichner, Heiner. \Rightarrow Nedoma, Robert, and Heiner Eichner.
- Enoksen, Lars Magnar. *Vikingarnas egna ord*. Lund: Historiska Media, 2003. 255 pp.
- Essays on the Early Franks*. Eds. Ernst Taayke et al. Groningen Archaeological Studies 1. Groningen: Barkhuis, 2003. xv + 272 pp. [\Rightarrow Dijkman; \Rightarrow Fischer and Lémant; \Rightarrow Looijenga, "Two".]
- Falkstad, Sara. "De öländska runstenarna—speglingar av tro och liv mellan vikingatid och medeltid." *Tidskrift: Arkeologi i sydöstra Sverige* 3 (2003), 99–114.
- Fellows-Jensen, Gillian. \Rightarrow Stoklund, Marie, et al.
- Fischer, Svante. Review of *Runenkunde*, by Klaus Düwel (2001). *Fornvännen* 98 (2003), 81–82.

- Fischer, Svante, and Jean-Pierre Lémant. “Epigraphic evidence of Frankish exogamy.” In ⇒*Essays on the Early Franks*, 241–66. [Chéhéry fibula, KJ 146 Arlon bulla.]
- Gräslund, Anne-Sofie. “From pagan to Christian—on the Conversion of Scandinavia.” In ⇒*Vinland Revisited*, 263–76. [263–65, 270–71, 274–75: runic inscriptions.]
- Gräslund, Anne-Sofie. “Runensteine, § 1. Late Viking Age rune stones: ornamentation and chronology.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 585–91 and pl. 17–18.
- Grønvik, Ottar. “Runeinskripten fra Wremen i Nord-Tyskland.” *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 21 (2003), 3–19.
- Grønvik, Ottar. “Die Runeninschrift von Pforzen.” In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 174–85.
- Grønvik, Ottar. *Der Rökstein: Über die religiöse Bestimmung und das weltliche Schicksal eines Helden aus der frühen Wikingerzeit*. Osloer Beiträge zur Germanistik 33. Frankfurt am Main: Lang, 2003. 117 pp.
- Gustavson, Helmer. “Dalrunor i Dalarnas museum.” *Dalarna: Dalarnas hembygdsbok* (Falun) 73 (2003), 253–64.
- Gustavson, Helmer. *Gamla och nya runor: Artiklar 1982–2001*. Sällskapet Runica et Mediaevalia, Opuscula 9. Stockholm: Runica et Mediaevalia, 2003. 156 pp.
- Gustavson, Helmer. “Gud ske lov att runstenarna är uppmålade!” *Vallentuna Förr och Nu* (Vallentuna Hembygdsförening) 2003.1, 15–16.
- Gustavson, Helmer. “Oklunda, § 2. Runologisches.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 22, 41–43.
- Gustavson, Helmer. “Oklundainskripten sjuttio år efteråt.” In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 186–98.
- Gustavson, Helmer. “Piräus-Löwe, § 2. Inschrift und Ornamentik.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 23, 197–99.
- Gustavson, Helmer. “Rök.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 62–72 and pl. 2.
- Gustavson, Helmer. “Verksamheten vid Runverket i Stockholm.” *Nytt om runer* 16 (2001, publ. 2003), 19–34.
- Hagland, Jan Ragnar. “Om eddadiktning og runer—endå ein merknad.” In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 221–25.

- Hagland, Jan Ragnar. Review of *Nordiskt runnamnslexikon*, by Lena Peterson (2002). *Namn och Bygd* 91 (2003), 182–85.
- Hallberg, Göran. Presentation of *Runfynden vid Köpings kyrka*, by Jan Owe (2002). *Arkiv för nordisk filologi* 118 (2003), 238.
- Halvorsen, Eivind Fjeld. “Olsen, Magnus Bernhard.” In \Rightarrow *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 22, 97–100.
- Hansen, Anders Lundt. “Saxo og runerne.” *Siden Saxo* 20.1 (2003), 11–14.
- Hansen, Ole Thirup Kastholm. “Forfalsket forhistorie: Arkæologisk svindel og selvbedrag.” *KUML* 2003, 7–34. [13–17: “Runestenen fra Kensington”, 22–24 “Finnur Magnússons Runamo”.]
- Hansen, Ulla Lund. “Die ersten Runen.” In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 394–98.
- Hauck, Karl, and Wilhelm Heizmann. “Der Neufund des Runen-Brakteaten IK 585 Sankt Ibs Vej-C Roskilde (Zur Ikonologie der Goldbrakteaten, LXII).” In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 243–64. [250–54: Heizmann, “3. Die Runen-Sequenzen von IK 585-C”.]
- Heizmann, Wilhelm. \Rightarrow Hauck, Karl, and Wilhelm Heizmann.
- Hines, John. “Myth and Reality: the Contribution of Archaeology.” In *Old Norse Myths, Literature and Society*, ed. Margaret Clunies Ross, 19–39. The Viking Collection: Studies in Northern civilization 14. Odense: University Press of Southern Denmark, 2003. [22–24: DR 58 Hørning, DR 91 Grensten, DR 108 Kolind.]
- Hines, John. Review of *An Introduction to English Runes*, by R. I. Page (1999). *Journal of English and Germanic Philology* 102 (2003), 128–30.
- Hofstra, Tette. “Altniederländisch und Altfriesisch.” *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 57 (2003), 77–91. [78–79: runic inscriptions.]
- Holm, Gösta. “Typen *ikuar*, *inibratar* i svenska runinskrifter.” In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 280–81.
- Holmström, Bengt. “Kring Skotkonungs landamäre.” In *Scandinavia and Christian Europe in the Middle Ages: Papers of The 12th International Saga Conference, Bonn/Germany, 28th July–2nd August 2003*, eds. Rudolf Simek and Judith Meurer, 238–43. Bonn: Hausdruckerei der Universität Bonn, 2003. [*Somnia vana.*]

- Imer, Lisbeth M. “En arkæolog i runologernes fodspor.” In *Specialer fra Vandkunsten 1999–2003*, eds. Henriette Lyngstrøm and Birger Storgaard, 55–70. København: Institut for Arkæologi og Etnologi, Københavns universitet, 2003. [Summary presentation of her master’s thesis: “Nordeuropas ældste runeindskrifter”, University of Copenhagen, 2003.]
- Imer, Lisbeth M. “Nordeuropas ældste runeindskrifter—en arkæologisk analyse.” Master’s thesis (*Cand. mag. speciale*), Institut for arkæologi og etnologi, Københavns Universitet, 2003. 2 vols.: 102 pp., 293 pp.
- Isakson, Bo. “The Problematic **ga:sríc** on the Franks Casket.” *NOWELE: North-Western European Language Evolution* 43 (Sept. 2003), 65–70.
- Jochens, Jenny. Review of *The Viking-Age Rune-Stones*, by Birgit Sawyer (2000). *Speculum* 78 (2003), 258–59.
- Karlsen, Anita. “Punkterte runer i middelalderens runeinnskifter: Þ, 1 og B.” Thesis (*hovedoppgave*) in Nordic Language and Literature, University of Oslo, 2003. iv + 107 pp.
- Kensingtonstenens gåta—The riddle of the Kensington runestone = Historiska nyheter Special: Specialnummer om Kensingtonstenen*, publ. in connection with the exhibition “Kensingtonstenens gåta”, Statens historiska museum, Stockholm, 23 Oct. 2003–25 Jan. 2004. Ed. Kristian Berg. Stockholm: Statens historiska museum, 2003. 15 pp. [⇒ Löfvendahl; ⇒Staaft and Åhlén; ⇒Westman, “Kensingtonstenens”; ⇒Williams [and Nielsen]; ⇒Wolter.]
- Kirby, Ian J. Review of *Ships and Men in the Late Viking Age*, by Judith Jesch (2001). *Speculum* 78 (2003), 537–39.
- Knirk, James E. “Reistad, § 2. Runologisches.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 24, 385–86.
- Knirk, James E. “Rosseland, § 2. Runologisches.” In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 359.
- Knirk, James E. “The Runes on a Kufic Coin from Hoen in Buskerud, Norway.” In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 348–55. [N127.]
- Knirk, James E. ⇒ Axelson, Jan, et al.
- Knutsson, Christer. “Runsten—minnessten.” In *Ett landskap minns sitt förflutna: Monument och minnesmärken i Varend och Sunnerbo (= I Varend och Sunnerbo 2003.5; Kronobergsboken 2003)*, eds. Peter

- Aronsson and Lennart Johansson, 41–46. Växjö: Kronobergs läns hembygdsförbund, 2003.
- Kollberg, Lars. “Inmurade tecken: Vikingatida runstenar i Uppland.” *Konsttidningen* 2003.5, 14–15.
- Kortlandt, Frederik. “Early Runic Consonants and the Origin of the Younger Futhark.” *NOWELE: North-Western European Language Evolution* 43 (Sept. 2003), 71–76.
- Krøvel, Harald J. “Norwegian Runestones from the 10th and 11th Centuries: A Social and Political Approach.” *Offa* 58 (2001, publ. 2003), 173–78.
- Krøvel, Harald J. “Runesteinar, makt og minnesmerker: Rapport frå eit symposium ved Askov Højskole, 3.–5. oktober 2002.” *HIFO-nytt: medlemsblad for Den norske historiske forening* 2003.1, 12–14.
- Krøvel, Harald J. “Runesteinar og kristninga av Sverige”; review of *Den synliga tron*, by Linn Lager (2002). *Collegium Medievale* 16 (2003), 279–85.
- Källström, Magnus. “En försvunnen runsten från By.” *Från By sockengille* 29 (2003), 6–10. [Rev. version of his article in *Fornvännen* 1993.]
- Källström, Magnus. Review of *I begynnelsen var fupark*, by Terje Spurkland (2001). *Fornvännen* 98 (2003), 317–19.
- Källström, Magnus. Review of *Yrrunan*, by Patrik Larsson (2002). *Studia anthroponymica Scandinavica* 21 (2003), 114–17.
- Lager, Linn. “Runestones and the Conversion of Sweden.” In *The Cross Goes North: Processes of Conversion in Northern Europe, AD 300–1300*, ed. Martin Carver, 497–507. Woodbridge: York Medieval Press; Boydell, 2003.
- Larsson, Patrik. “Det fornvästnordiska personbinamnet *Kikr.*” *Scripta Islandica: Isländska sällskapetets årsbok* 53 for 2002 (2003), 29–38. [33: “Runbelägget **kik** (ack.)” (Vg 85).]
- Larsson, Patrik. “Ett problematiskt personnamn 3: Till tolkningen av runföljden [**ub**]lubr (Sö 174).” *Studia anthroponymica Scandinavica* 21 (2003), 51–61.
- Laur, Wolfgang. Review of *The Early Runic Language of Scandinavia*, by Hans Frede Nielsen (2000). *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik* 70.3 (2003), 76–78.

- Lémant, Jean-Pierre. ⇒ Fischer, Svante, and Jean-Pierre Lémant.
- Lieberman, Anatoly. Review of *Ships and Men in the Late Viking Age*, by Judith Jesch (2001). *Journal of English and Germanic Philology* 102 (2003), 303–05.
- Lieberman, Anatoly. Review of *Skandinavskie runičeskie nadpisi*, by Elena A. Mel'nikova (2001). *Scandinavian Studies* 75 (2003), 452–55.
- Liljhammar, Rolf. “‘Så gamla ristningar gör man inte nu förtiden.’” *Hembygdsföreningen Arboga Minne, Årsbok 2003*, 94–98. [Modern runestone found in 1928.]
- Lillieström, Per. “Kensingtonstenen—falsk eller äkta: en arkeologisk följetong.” *Populär arkeologi* 2003.2, 27–30.
- Looijenga, Tineke. *Texts & Contexts of the Oldest Runic Inscriptions*. The Northern World 4. Leiden: Brill, 2003. xiii + 383 pp.
- Looijenga, Tineke. “Two runic finds from The Netherlands—both with a Frankish connection.” In ⇒ *Essays on the Early Franks*, 231–40. [Borgharen belt buckle found in 1999 and Bergakker scabbard mount found in 1996.]
- Looijenga, Tineke. “A Very Important Person from Borgharen (Maastricht), Province of Limburg.” In ⇒ *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 389–93. [Borgharen belt buckle found in 1999.]
- Löfvendahl, Runo. “Ny forskning kring Kensingtonstenen”; “New research on the Kensington Rune Stone”. In ⇒ *Kensingtonstenens gåta*, 15.
- Markvad, Jørgen. *Runer og runesten*. Illust. Magnus Petersen. Gedved: Yduns Æbler [Jørgen Markvad], 2003. 148 pp.
- Marold, Edith. “Die drei Götter auf dem Schädelfragment von Ribe.” In ⇒ *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 403–17.
- Marold, Edith. “Reim.” In ⇒ *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 24, 365–74. [Esp. 369–372: “§ 5. Runeninschriften bis 700”, “§ 6. Altisländische Literatur”.]
- McKinnell, John. “Ruthwell Cross, § 2. The Inscriptions.” In ⇒ *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 625–29.
- Mees, Bernard. “Runic **erilar**.” *NOWELE: North-Western European Language Evolution* 42 (March 2003), 41–68.

- Mees, Bernard. Review of *Medan världen vakar*, by Thorgunn Snædal (2002). *Scandinavica* 42 (2003), 143–44.
- Mel'nikova, Elena A. "The Cultural Assimilation of the Varangians in Eastern Europe from the Point of View of Language and Literacy." In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 454–65. [457–58: runic literacy/Kufic coins; 463–64: runes on a spindle-whorl from Zvenigorod and rune-like signs.]
- Naumann, Hans-Peter. "Runendichtung." In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 512–18.
- Nedoma, Robert. "Pietroassa, § 2. Runologisches, b. Lesung, c. Deutung, d. 'Sitz im Leben'." In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 23, 155–58. [Cf. ⇒Pieper, "Pietroassa".]
- Nedoma, Robert. "Die Runeninschrift auf dem Stein von Rubring. Mit einem Anhang: Zu den Felsritzungen im Kleinen Schulerloch." In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 481–95.
- Nedoma, Robert. "Runennamen." In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 556–62.
- Nedoma, Robert. Review of *The Early Runic Language of Scandinavia*, by Hans Frede Nielsen (2000). *Kratylos* 48 (2003), 159–64.
- Nedoma, Robert, and Heiner Eichner. "Die Merseburger Zaubersprüche: Philologische und sprachwissenschaftliche Probleme aus heutiger Sicht." In *insprinc haptbandun: Referate des Kolloquiums zu den Merseburger Zaubersprüchen auf der XI. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft in Halle/Saale (17.–23. September 2000)*, eds. Heiner Eichner and Robert Nedoma, pt. 2 = *Die Sprache* 42 (2000/2001, publ. 2003), 1–195. [Passim; 48: Nedoma about Weser runes, 56–60: Eichner about Pforzen belt buckle, 62–63: Nedoma about bracteate inscriptions.]
- Nielsen, Gunhild Øeby. "Runestones as Communication—the Danish Material." *Offa* 58 (2001, publ. 2003), 165–72.
- Nielsen, Hans Frede. Review of *Runes and Germanic Linguistics*, by Elmer H. Antonsen (2002). *NOWELE: North-Western European Language Evolution* 42 (March 2003), 115–19.
- Nielsen, Michael Lerche. "'Da klinger i muld ...'—runer fra Guldhornene til Internettet." *Mål og mæle* 26.1 (2003), 7–17.

- Nielsen, Michael Lerche. "Från prästgården till drottning Disas Samna: Två problematiska runstenar från Gamla Uppsala." *Fornvännen* 98 (2003), 195–205. [U 980, U 981.]
- Nielsen, Michael Lerche. "Runenmünzen, § 2. Scandinavia." In ⇒*Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 552–56 and pl. 16a.
- Nielsen, Michael Lerche. "Yrrunens anvendelse og lydverdi i nordiske runeindskrifter." *Arkiv för nordisk filologi* 118 (2003), 211–32. [Rev. version of opponent's presentation at Patrik Larsson's doctoral defence of *Yrrunan* (2002).]
- Nielsen, Michael Lerche. ⇒ Stoklund, Marie, et al.
- Nielsen, Richard. ⇒ Williams, Henrik, [and Richard Nielsen].
- Niles, John D. "The trick of the runes in *The Husband's Message*." *Anglo-Saxon England* 32 (2003), 189–223.
- Nilsson, Dana. "U 59—ett litet tolkningsproblem." *Brommaboken* (Bromma Hembygdsförening) 2003, 109–12.
- Nimtz-Köster, Renate. "Das Geheimnis der Treppenstufe." *Der Spiegel* 2003.51, 150–51. [Kensington runestone.]
- Niord, Mattias A. Review of *Sveahövdingens budskap*, by Mats G. Larsson (2000). *Fornvännen* 98 (2003), 137–38.
- Nordby, K. Jonas. "Arbeidet ved Runearkivet, Oslo." *Nytt om runer* 16 (2001, publ. 2003), 13–18.
- Nordby, K. Jonas. ⇒ Axelson, Jan, et al.
- Norseng, Per G. ⇒ Pedersen, Ellen Anne, et al.
- Nowak, Sean. "Schrift auf den Goldbrakteaten der Völkerwanderungszeit: Untersuchungen zu den Formen der Schriftzeichen und zu formalen und inhaltlichen Aspekten der Inschriften." Doctoral dissertation, Georg-August-Universität Göttingen, 2003. 724 + cxvii pp. [Internet PDF file at: <http://webdoc.sub.gwdg.de/diss/2003/nowak>.]
- Okasha, Elisabeth. "Anglo-Saxon Inscribed Rings." *Leeds Studies in English*, n.s. 34 (2003), 29–45. [I.a. runic rings from Bramham Moor, Coquet Island, Cramond, Kingmoor, Linstock Castle, Wheatley Hill.]
- Olstad, Lisa. "Griseprat i tusen år." *Gemini: Forskningsnyheter fra NTNU og SINTEF* 2003.2, 22–24. [Interview with i.a. Karin Fjellhammer Seim about obscene runic inscriptions.]

- Orton, Peter. "Sticks or stones? The story of Imma in Cambridge, Corpus Christi College, MS 41 of the *Old English Bede*, and Old English *tān* ('twig')." *Medium Ævum* 72 (2003), 1–12.
- Osborn, Marijane. "Tir as Mars in the Old English *Rune Poem*." *ANQ: A Quarterly Journal of Short Articles, Notes, and Reviews* 16 (2003), 3–12.
- Page, R. I. "On the Norwegian Rune-poem." In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 553–66.
- Page, R. I. "Runenmünzen, § 1. England." In \Rightarrow *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 546–52.
- Parsons, David N. \Rightarrow Bammesberger, Alfred, and David N. Parsons.
- Pedersen, Ellen Anne, Frans-Arne Stylegar and Per G. Norseng. *Østfolds historie*, vol. 1: *Øst for Folden*. Sarpsborg: Østfold fylkeskommune, 2003. 550 pp. [326–27: KJ 72 Tune.]
- Pesch, Alexandra. "Noch ein Tropfen auf die heißen Steine ...: Zur 1992 entdeckten Runeninschrift an den Externsteinen." In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 567–80. [Modern runic inscription.]
- Peterson, Lena. "Arnjótr, Dýrgeirr, Vígborn and others—A Bouquet of Rarities from the Personal Name Flora of Viking Age Scandinavia." In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 581–94.
- Peterson, Lena. Review of *Runes and Germanic Linguistics*, by Elmer H. Antonsen (2002). *Studia anthroponymica Scandinavica* 21 (2003), 99–104.
- Pieper, Peter. "Autopsie und Experimente zur Runeninschrift auf dem Goldreif von Pietroasa." In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 595–646.
- Pieper, Peter. "Pietroassa, § 2. Runologisches, a. Fund- und Forschungsgesch[ichte], Autopsie und Experimente." In \Rightarrow *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 23, 153–55 and pl. 9–12. [Cf. \Rightarrow Nedoma, "Pietroassa".]
- Pierce, Marc. "Zur Etymologie von germ. *rūna*." *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 58 (2003), 29–37.
- Platzack, Christer. Presentation of *Bind-Runes*, by Mindy MacLeod (2002). *Arkiv för nordisk filologi* 118 (2003), 237–38.
- Püttsepp, Kristina. "Kjærlighet på pinne. Vertshusinnskrifter fra norske middelalderbyer." Master's thesis, Centre for Viking and Medieval

- Studies, University of Oslo, 2003. 110 pp. [Internet PDF file at: <http://www.duo.uio.no>, search “Püttsepp”.]
- Quak, Arend. “Airikr hiuk. Zu den Inschriften des Runenmeisters Erik.” In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 647–57.
- von Rappe, Fredrik Otto. “Akershus stift og amt.” In *Norge i 1743: Innberetninger som svar på 43 spørsmål fra Danske Kanselli*, vol. 1: *Akerhus stift og amt, Østfold, Akershus*, ed. Kristin M. Røgeberg for Riksarkivet, 53–162. Oslo: Solum, 2003. [130: N68 Dynna, 131: N63 Granavollen, 137: N130 Rauland.]
- Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, founded by Johannes Hoops, 2nd ed., eds. Heinrich Beck et al., vol. 22: *Östgötagalag–Pfalz und Pfalzen*. Berlin: de Gruyter, 2003. [\Rightarrow Andersson; \Rightarrow Düwel, “Oseberg”, “Øvre Stabu”; \Rightarrow Gustavson, “Oklunda”; \Rightarrow Halvorsen.]
- Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, founded by Johannes Hoops, 2nd ed., eds. Heinrich Beck et al., vol. 23: *Pfalzel–Quaden*. Berlin: de Gruyter, 2003. [\Rightarrow Düwel, “Pforzen”, “Pilgård”; \Rightarrow Gustavson, “Piräus-Löwe”; \Rightarrow Nedoma, “Pietroassa”; \Rightarrow Pieper, “Pietroassa”; \Rightarrow Sundqvist.]
- Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, founded by Johannes Hoops, 2nd ed., eds. Heinrich Beck et al., vol. 24: *Quadriburgium–Rind*. Berlin: de Gruyter, 2003. [\Rightarrow Düwel, “Ramsund”; \Rightarrow Knirk, “Reistad”; \Rightarrow Marold, “Reim”; \Rightarrow Stoklund, “Ribe”.]
- Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, founded by Johannes Hoops, 2nd ed., eds. Heinrich Beck et al., vol. 25: *Rindenboot–Rzucewo-Kultur*. Berlin: de Gruyter, 2003. [\Rightarrow Bammesberger and Parsons; \Rightarrow Bauer, “Runengedichte”, “Runica”; \Rightarrow Dillmann; \Rightarrow Düwel, “Roskilde”, “Runen”, “Runenfälschungen”, “Runeninschriften”, “Runenschrift”, “Runensteine”; \Rightarrow Gräslund, “Runensteine”; \Rightarrow Gustavson, “Rök”; \Rightarrow Knirk, “Rosseland”; \Rightarrow McKinnell; \Rightarrow Naumann; \Rightarrow Nedoma, “Runennamen”; \Rightarrow Nielsen, M. L., “Runenmünzen”; \Rightarrow Page, “Runenmünzen”; \Rightarrow Seim, “Runenreihen”.]
- Reichert, Hermann. “Vier Miszellen zum Urgermanischen und ‘Alt-runenischen’.” *Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur* 132 (2003), 335–56. [I.a. KJ 43 Gallehus golden horn and KJ 95–98 Blekinge runestones.]

- Reichert, Hermann. Review of *The Early Runic Language of Scandinavia*, by Hans Frede Nielsen (2000). *Zeitschrift für deutsches Altertum und deutsche Literatur* 132 (2003), 357–66.
- Roesdahl, Else, and Preben Meulengracht Sørensen. “Viking culture.” In *The Cambridge History of Scandinavia*, vol. 1: *Prehistory to 1520*, ed. Knut Helle, 121–46. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. [132: “Runes”, 134–40: “Poetry”; 140–44: “Ornamental and figurative art”.]
- Ross, Margaret Clunies. “An Anglo-Saxon runic coin and its adventures in Sweden.” *Anglo-Saxon England* 32 (2003), 79–88. [Offa penny.]
- Runica—Germanica—Mediaevalia* [Festschrift for Klaus Düwel]. Eds. Wilhelm Heizmann and Astrid von Nahl. Ergänzungsbände zum Reallexikon der Germanischen Altertumskunde 37. Berlin: de Gruyter, 2003. xv + 1024 pp. [⇒Antonsen, “Where”; ⇒Axboe; ⇒Bammesberger, “Zu”; ⇒Barnes, “Enigmatic”; ⇒Bauer, “jüngere”; ⇒Beck; ⇒Grønvik, “Runeninschrift”; ⇒Gustavson, “Oklundainskriften”; ⇒Hagland, “Om”; ⇒Hansen, U. L.; ⇒Hauck and Heizmann; ⇒Holm; ⇒Knirk, “Runes”; ⇒Looijenga, “Very”; ⇒Marold, “Drei”; ⇒Mel’nikova; ⇒Nedoma, “Runeninschrift”; ⇒Page, “On”; ⇒Pesch; ⇒Peterson, “*Arnjótr*”; ⇒Pieper, “Autopsie”; ⇒Quak; ⇒Salberger, “Ågersta”; ⇒Sawyer, B. and P.; ⇒“Schriftenverzeichnis” ⇒Schwab, “Runentituli”; ⇒Seebold; ⇒Seim, “Jeg”; ⇒Stoklund, “Bornholmske”; ⇒Waxenberger, “Non-Latin”; ⇒Wulf.]
- Salberger, Evert. “harmbraphum: Ett gutaord och ett eddaord.” *Gardar: Årsbok för Samfundet Sverige–Island i Lund–Malmö* 33 for 2002 (2003), 37–46. [G 54 Rone church.]
- Salberger, Evert. “Namnfrågor på Lösen-stenen 3.” *Sydsvenska ortnamnssällskapets årsskrift* 2003, 22–31. [DR 366.]
- Salberger, Evert. “**uristr**: Ett runskånskt mansnamn.” *Sydsvenska ortnamnssällskapets årsskrift* 2003, 32–44. [DR 339 Stora Köpinge.]
- Salberger, Evert. “Viby-ringens välsignelse: En guldring med runinskrift.” *Riseberga rediviva* (Örebro) 4 (2003), 85–106. [Nä 2.]
- Salberger, Evert. “Ågersta-stenens **tekr**.” In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 672–88. [U 729.]
- Sawyer, Birgit. “Fromheten, familjen och förmögenheten: Kristnandets följder för kvinnor i det medeltida Skandinavien.” In *Hans och*

- Hennes: Genus och egendom i Sverige från vikingatid till nutid*, ed. Maria Ågren, 37–57. *Opuscula Historica Upsaliensia* 30. Uppsala: Historiska institutionen, Uppsala universitet; dist. Uppsala: Swedish Science Press, 2003.
- Sawyer, Birgit. “Scandinavia in the Viking Age.” In ⇒*Vinland Revisited*, 51–64. [51–52, 57–59, 61: runestones, runic inscriptions.]
- Sawyer, Birgit. “Women in Viking-Age Scandinavia, or, who were the ‘shieldmaidens’?” In ⇒*Vinland Revisited*, 295–304. [299–303: runestones.]
- Sawyer, Birgit and Peter. “A Gormless History? The Jelling dynasty revisited.” In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 689–706.
- Sayers, William. Review of *Ships and Men in the Late Viking Age*, by Judith Jesch (2001). *Scandinavian Studies* 75 (2003), 446–50.
- Schilling, Henrik. “Duesmindeskatten.” *Skalk* 2003.6, 5–12. [10: strap-end/fibula with the futhark found in 2002.]
- “Schriftenverzeichnis Klaus Düwel.” In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 1007–24.
- Schulte, Michael. “Early Nordic language history and modern runology, With particular reference to reduction and prefix loss.” In *Historical Linguistics 2001: Selected Papers from the 15th International Conference on Historical Linguistics, Melbourne, 13–17 August 2001*, eds. Barry J. Blake and Kate Burridge, 391–402. *Amsterdam Studies in the Theory and History of Linguistic Science*, ser. 4: Current Issues in Linguistic Theory 237. Amsterdam: Benjamins, 2003.
- Schulte, Michael. “Metrical phonology and Nordic prefix loss: A re-examination of the basic data.” *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 21 (2003), 163–94. [165–71: Primitive Nordic.]
- Schützeichel, Rudolf. “Bülacher Liebesinschrift. Verhüllte Literatur aus dem siebten Jahrhundert.” In *Literatur—Geschichte—Literaturgeschichte: Beiträge zur mediävistischen Literaturwissenschaft: Festschrift für Volker Honemann zum 60. Geburtstag*, eds. Nine Miedema and Rudolf Suntrup, 27–29. Frankfurt am Main: Lang, 2003.
- Schwab, Ute. “More Anglo-Saxon Runic Graffiti in Roman Catacombs.” *Old English Newsletter* 37.1 (2003), 36–39.

- Schwab, Ute. “Runentituli, narrative Bildzeichen und biblisch-änigmatische Gelehrsamkeit auf der Bargello-Seite des Franks Casket.” In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 759–803.
- Schwab, Ute. “Über die Taube und die Goldäpfel der Magier und Wielands Wundervogel auf dem ‘Franks Casket’.” In *Viaggio nel tempo: Studi dedicati alla memoria di Maria Teresa Morreale*, eds. Ute Schwab and Giuseppe Dolei, 133–72. Scripta germanica 7. Catania: CUECM, 2003.
- Schwab, Ute. *Weniger wäre: Ausgewählte Kleine Schriften*, eds. Astrid van Nahl and Inga Middel. Studia Mediaevalia Septentrionalia 8. Wien: Fassbaender, 2003. 527 pp. + 40 pl. [153–215: rpt. of “Das Traumgesicht vom Kreuzesbaum” (1978; 168–69, 213–15: Ruthwell cross); 217–42: rpt. of “Östliche Einflüsse in der Überlieferung des ae. Kreuzgedichtes ‘The Dream of the Rood’” (1982; 221–25: Ruthwell cross); 469–513: rpt. of “Die vielen Kleider der Passion” (2000; 511–13: Ruthwell cross); 515–27: “Ute Schwab, Schriften 1958–2003”.]
- Seebold, Elmar. “Schrapmesser—wirklich?” In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 804–11. [KJ 39 Nedre Hov, KJ 37 Fløksand, KJ 38 Gjersvik, KJ 39n Fælleseje.]
- Seim, Karin Fjellhammer. “Hav prest ristet runer i Melhus kirke.” *Spor: nytt fra fortiden* 18.2 (no. 36; 2003), 34–35. [A358 found in 1999.]
- Seim, Karin Fjellhammer. “‘Jeg giver kun, hvad der står, ikke hvad der burde stå.’ Om å lese og tolke runeinnskifter.” In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 812–23.
- Seim, Karin Fjellhammer. “Runenreihen, § 3. Skandinavien.” In \Rightarrow *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 25, 567–71.
- Seim, Karin Fjellhammer. “Spor av kjønnsord og kjønnsliv i norske runeinnskifter.” *Riss* (Institutt for nordistikk og litteraturvitskap, NTNU, Trondheim) 10.1 (2003), 22–27.
- Senra Silva, Inmaculada. “The Significance of the Rune-Names: Evidence from the Anglo-Saxon and Nordic Sources.” Doctoral dissertation, University of Sevilla, 2003. 459 pp.
- Sköld, Tryggve. “Edward Larssons alfabet och Kensingtonstenens.” *DAUM-Katta: ...blad från Dialekt- ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå* 2003, 7–10. [Internet PDF file at <http://www.sofi.se> under “Umeå”, “DAUM-Katta”.]

- Snædal, Thorgunn. ⇒ Þórgunnur Snædal.
- Staafl, Björn Magnusson, and Marit Åhlén. “Hur Kensingtonstenen skapar historia”; “The Kensington Rune Stone and the making of history”. In ⇒ *Kensingtonstenens gåta*, 7–8.
- Stille, Per. “En återfunnen runsten i Ryssby.” *Tidskrift: Arkeologi i sydöstra Sverige* 3 (2003), 115–17.
- Stoklund, Marie. “Arbejdet ved Runologisk Laboratorium, København.” *Nytt om runer* 16 (2001, publ. 2003), 4–10.
- Stoklund, Marie. “Bornholmske Runeamuletter.” In ⇒ *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 854–70.
- Stoklund, Marie. “De første runer—germanernes skriftsprog.” In *Sejrens triumf: Norden i skyggen af det romerske Imperium*, eds. Lars Jørgensen et al., 172–78. København: Nationalmuseet, 2003.
[English translation: “The first runes—the literary language of the Germani”, in *The Spoils of Victory: The North in the Shadow of the Roman Empire*, 172–79; German translation: “Die ersten Runen: Die Schriftsprache der Germanen”, in *Sieg und Triumph: Der Norden im Schatten des Römischen Reiches*, 172–79.]
- Stoklund, Marie. “Ribe, § 5. Runologisches.” In ⇒ *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 24, 554–56.
- Stoklund, Marie. “Runer gav prestige og status.” *Nyt, Nationalmuseet* (Copenhagen) no. 98 (March–April–May 2003), 9.
- Stoklund, Marie. “To fingerringe med runer og deres datering: ‘Absalons ring’ og en ravring fra Slesvig.” In *Arvesølvet: Studier fra Nationalmuseet tilegnet Fritze Lindahl 2003*, ed. Poul Grønder-Hansen, 17–22. København: Nationalmuseet, 2003.
- Stoklund, Marie. ⇒ Axboe, Morten, and Marie Stoklund.
- Stoklund, Marie, Gillian Fellows-Jensen and Michael Lerche Nielsen. “Fifth International Symposium on Runes and Runic Inscriptions, 16th–20th August 2000, Jelling, Denmark.” *Nytt om runer* 16 (2001, publ. 2003), 35–39.
- Stylegar, Frans-Arne. ⇒ Pedersen, Ellen Anne, et al.
- Sundqvist, Olof. “Priester und Priesterinnen.” In ⇒ *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*, vol. 23, 424–35. [Esp. “§ 4. Skandinavische Quellen (Völkerwanderungszeit bis Wikingerzeit)”, “a. Urnord.

erilar”, “b. Goði—ein Kultfunktionär?”, “e. *Þulr*”, “f. Der Name *Vífill*/**vífill*”.]

Sørensen, Preben Meulengracht. ⇒ Roesdahl, Else, and Preben Meulengracht Sørensen.

Troeng, John. “A Semitic origin of some runes: An influential foreign presence in Denmark c. AD 200.” *Fornvännen* 98 (2003), 289–305.

Vinland Revisited: the Norse World at the Turn of the First Millennium: Selected Papers from the Viking Millennium International Symposium, 15–24 September 2000, Newfoundland and Labrador. Ed. Shannon Lewis-Simpson. St John’s, Newfoundland: Historic Sites Association of Newfoundland and Labrador, 2003. 465 pp. [⇒Arneborg; ⇒Gräslund, “From”; ⇒Sawyer, “Scandinavia”, “Women”.]

Wallace, Birgitta Linderöth. “Vikings in North America—new and old, part 1.” *Viking heritage* (Visby), 2003.4, 3–9.

Waxenberger, Gaby. “The Intriguing Inscription of the Gandersheim Runic Casket Revisited.” In *Bookmarks from the Past: Studies in Early English Language and Literature in Honour of Helmut Gneuss*, eds. Lucia Kornexl and Ursula Lenker, 143–76. Münchener Universitäts-Schriften: Texte und Untersuchungen zur englischen Philologie 30. Frankfurt am Main: Lang, 2003.

Waxenberger, Gaby. “The Non-Latin Personal Names on the Name-bearing Objects in the Old English Runic Corpus (Epigraphical Material): A Preliminary List.” In ⇒*Runica—Germanica—Mediaevalia*, 932–68.

Westman, Lars. “Kensingtonstenens upptäckare”; “Discoverers of the Kensington Runestone”. In ⇒*Kensingtonstenens gåta*, 4–5.

Westman, Lars. “Tema: Nordbor i västerled.” *Vi* (Stockholm) 2003.21 (Sept./Oct. 2003), 38–51. [48–49: “Ett magiskt stycke sten”, 50–51: “Besatta av runor”, concerning Kensington runestone.]

Williams, Henrik. “Proisxoždenie run.” In *Atlantika zapiski po istoričeskoj poëtike* (Moskva) 5 (2001, publ. 2003), 118–28. [Trans. of his “The Origin of the Runes” (1996).]

Williams, Henrik. Review of *Nordiskt runnamnslexikon*, by Lena Petersson (2002). *Studia anthroponymica Scandinavica* 21 (2003), 129–31.

- Williams, Henrik, [and Richard Nielsen]. “Runorna på Kensingtonstenen”; “The runes of the Kensington Runestone”. In \Rightarrow *Kensingtonstenens gåta*, 9–11.
- Wills, Tarrin. “Theories of the antiquity of runes.” In *Scandinavia and Christian Europe in the Middle Ages: Papers of The 12th International Saga Conference, Bonn/Germany, 28th July–2nd August 2003*, eds. Rudolf Simek and Judith Meurer, 524–31. Bonn: Hausdruckerei der Universität Bonn, 2003. [Comparison of runic research in the 1500s/1600s with that of Kjell Aartun (cf. his *Runer i kulturhistorisk sammenheng* (1994)).]
- Wolter, Scott. “Geology of the Kensington Runestone.” In \Rightarrow *Kensingtonstenens gåta*, 14.
- Wulf, Fred. “Runenverse und Runenritzer.” In \Rightarrow *Runica—Germanica—Mediaevalia*, 969–1006.
- Åhlén, Marit. \Rightarrow Staaf, Björn Magnusson, and Marit Åhlén.
- Aars, Ivar. “Øye stavkyrkje: Kyrkja vår 19.” *Årbok for Valdres* 80 (2003), 191–202. [197–98: N79 and N80–82.]
- Þórgunnur Snædal. “From Rök to Skagafjörður: Icelandic runes and their connection with the Scandinavian runes of the Viking period.” *Scripta Islandica: Isländska sällskapets årsbok* 53 for 2002 (2003), 17–28.
- Þórgunnur Snædal. “Rúnaristur á Íslandi.” *Árbók hins íslenska fornleifafélags* 2000–2001 (2003), 5–68.

Jan Axelson, Department of Scandinavian Languages, Uppsala University

James E. Knirk, Runic Archives, Museum of Cultural History, University of Oslo

K. Jonas Nordby, Runic Archives, Museum of Cultural History, University of Oslo

Supplements to the Runic Bibliographies for 2000 to 2002

2000:

Hvass, Steen. *De kongelige monumenter i Jelling—deres historie, forvaltning og formidling*. Jelling: Fonden Kongernes Jelling, 2000. 91 pp. [6–10: DR 41–42 Jelling I–II and Jelling III.]

Iversen, Mette. *Fra runesten til runesten i Midtjylland: På opdagelse i vikingernes landskab med afstikkere til andre seværdigheder og gode kroer*. Viborg: Viborg Stiftsmuseum, 2000. 47 pp.

[English translation: *From Runestone to Runestone in Central Jutland: Discovering the Landscape of the Vikings with Detours to Other Attractions and Good Inns*, trans. P. J. Crabb. Viborg: Viborg Stiftsmuseum, 2000. 47 pp.]

Mikkelsen, Martin. “Om runer, runesten og andet godt.” *Fra Bjerringbro kommune* 11 (2000), 34–39. [Bjerring runestone found in 1996.]

2001:

Andersson, Tommy. *Runstenar i Mittenälvsborg*. Dals-Långed: Ask och Embla [Tommy Andersson], 2001. 13 pp.

Christiansen, Eric. Review of *The Viking-Age Rune-Stones*, by Birgit Sawyer (2000). *English Historical Review* 116 (2001, no. 468), 926–27.

Simek, Rudolf. Review of *An Introduction to English Runes*, by R. I. Page (2001). *Albion* (Appalachian State University, Boone, N.C.) 33 (2001), 429–30.

2002:

Christiansen, Eric. Review of *Ships and Men in the Late Viking Age*, by Judith Jesch (2001). *English Historical Review* 117 (2002, no. 471), 446–47.

Frank, Roberta. Review of *Ships and Men in the Late Viking Age*, by Judith Jesch (2001). *Notes and Queries* (Oxford) n.s. 49 (2002), 507–08.

- Hansen, Anders Lundt. "Runernes undergang." *1066: Tidsskrift for historie* (København) 32.2 (2002), 3–10.
- Knutsson, Christer. "Virdarunor i myt och verklighet." In *Phénoménen Peter Wieselgren: Smålänningen som blev historiker, biograf, präst och nykterhetsreformator i 1800-talets Sverige*, eds. Lars Aldén et al., 77–80. Historiska föreningens i Kronobergs län skriftserie 8; Växjö stiftshistoriska sällskap, skrifter 10. Växjö: Historiska föreningen i Kronobergs län; Växjö stiftshistoriska sällskap, 2002.
- Pierce, Marc. Review of *The Early Runic Language of Scandinavia*, by Hans Frede Nielsen (2000). *Language* 78 (2002), 823–24.
- Solli, Brit. *Seid: Myter, sjamanisme og kjønn i vikingenes tid*. Oslo: Pax, 2002. 327 pp. + 16 pl. [212–18: runic inscriptions, including new *somnia vana* understanding av KJ 101 Eggja.]
- Ågotnes, Anne. "Runer—ting og tekst." In *Ting og tekst*, eds. Else Mundal and Anne Ågotnes, 95–117. Bergen: Bryggens Museum, 2002.

James E. Knirk, Runic Archives
Museum of Cultural History, University of Oslo

Subscription to *Nytt om runer*

All earlier issues of *Nytt om runer* are still available and can be purchased for the following prices (five-year subscription periods):

1 (1986)–5 (1990): NOK 50

6 (1991)–10 (1995): NOK 150 Entire set: NOK 600 (plus NOK

11 (1996)–15 (2000): NOK 200 50 for foreign subscribers)

16 (2001)–20 (2005): NOK 200

Foreign subscribers must pay an additional fee of NOK 50 (only once per order) to cover the cost of exchanging to Norwegian crowns. Payment cannot be made by credit card. Address enquiries to:

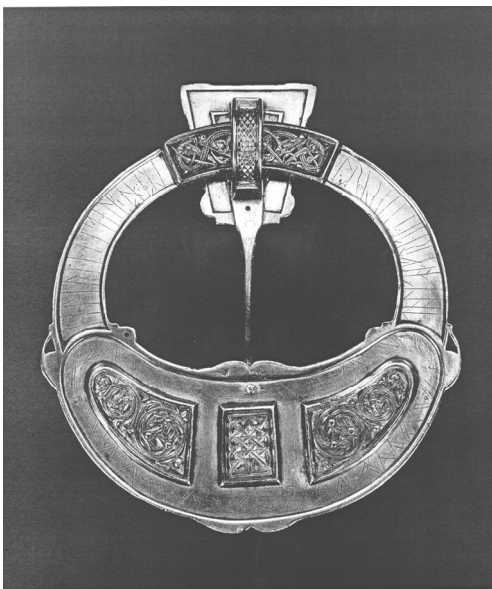
Runic Archives, Museum of Cultural Heritage, University of Oslo,
Postboks 6762 St. Olavs plass, N-0130 Oslo, Norway

Michael P. Barnes and R. I. Page
The Scandinavian Runic Inscriptions of Britain

Michael P. Barnes and R. I. Page, *The Scandinavian Runic Inscriptions of Britain*, Runrön: Runologiska bidrag utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 19 (Uppsala: Department of Scandinavian Languages, Uppsala University, 2006), 453 pp., 98 plates, 62 figures. ISBN 91-506-1853-9. Price SEK 350 (plus postage and VAT).

This book collects together the bulk of the runic inscriptions of Britain, insofar as they can be identified as Scandinavian in origin. It is a work intended for runologists, historical linguists and phonologists, and so deals only in passing with matters of history, archaeology and art history. It attempts to identify and evaluate both runes and inscriptions and to link them with Scandinavian materials elsewhere. It includes all known examples from Shetland, Orkney (Maeshowe excluded), Scotland—Mainland and Western Isles—and England, and examines their significant features. From the study it is clear there was not a single Scandinavian influence on British rune carving. There are regions in which Danish influence is strong, and areas with closer connections with Norway. There are also suggestions in some inscriptions of multi-language communities, with an interaction of linguistic forms and usages. The whole helps us to understand the variant nature of Viking and later Scandinavian influence on British activities and institutions and as such it supplies definitive evidence for early Scandinavian history. The period involved begins in the early Viking Age, say AD 850, and continues into the Middle Ages, perhaps as late as the thirteenth or early fourteenth century.

The book can be ordered from: Swedish Science Press, Box 118, SE-751 04 Uppsala, Sweden. E-mail: info@ssp.nu. An ordering form with titles of all the *Runrön* issues is to be found here: <http://www.nordiska.uu.se/publikationer/runron>.

THE SCANDINAVIAN
 RUNIC INSCRIPTIONS
 OF BRITAIN

Michael P. Barnes and R. I. Page

Addresses of Centres for Runic Research

- Denmark:** Runologisk Laboratorium, Nationalmuseet
 Frederiksholms Kanal 12
 DK-1220 København K, Denmark
 Tel.: (45) 33473118, fax: (45) 33473312
 e-mail: marie.stoklund@natmus.dk
 e-mail: lisbeth.imer@natmus.dk
- England:** Professor R. I. Page
 Corpus Christi College
 Cambridge CB2 1RH, England
 Fax: (44) 1223-338061
- Germany:** Prof. Dr. Klaus Düwel, Seminar für deutsche Philologie
 Georg-August-Universität Göttingen
 Käte-Hamburger-Weg 3
 D-37073 Göttingen, Germany
 Tel.: (49) 551-396554; fax: (49) 551-397511
 e-mail: kduewel@gwdg.de
- Norway:** Runearkivet, KHM, Universitetet i Oslo
 Attn.: James E. Knirk
 Postboks 6762 St. Olavs plass
 N-0130 Oslo, Norway
 [Visiting address: Frederiks gate 3]
 Tel: (47) 22859756; fax: (47) 22859524
 e-mail: james.knirk@khm.uio.no
- Sweden:** Runverket, Riksantikvarieämbetet
 Attn.: Thorgunn Snædal
 Box 5405, S-114 84 Stockholm, Sweden
 [Visiting address: Linnégatan 87D, 6 tr, Stockholm]
 Tel.: (46) 8-51918509; fax: (46) 8-51918515
 e-mail: thorgunn.snaedal@raa.se

B

Returadresse/Return address: Nytt om runer, c/o Runearkivet
Kulturhistorisk museum
Universitetet i Oslo
Postboks 6762 St. Olavs plass
N-0130 OSLO, NORGE/NORWAY

